

Csécs Teréz

RÓMER FLÓRIS 1867-ES PÁRIZSI VILÁGKIÁLLÍTÁSI NAPLÓJA

1865–66-ban még kevés hír volt olvasható az 1867-ben megrendezendő párizsi világkiállítással kapcsolatban a napilapokban, de az érdekeltek már szerveződtek. A *Vasárnapi Ujság*ban 1865 végén megjelent az Országos Gazdasági Egyesület követelése, hogy a magyarországi termékeknek „nem Ausztria firmája alatt, hanem egy külön önálló csoportban kiállíthatását kívánják”.¹ A következő év elején két rövid információ volt olvasható a gazdasági hírek között, melyek szerint a tárlatra szállítandó tárgyakra kedvezményes fuvardíj lesz érvényes. A *Hon* 1866. 2. száma (január 4.) közölte a helytartótanács által létrehozott Országos Kiállítás Bizottság tagjainak névsorát.²

Az *Erdészeti és Gazdászati Lapok* 1866. decemberi (5. évf. 12.) száma is tudósított: „Magyarország képviselői gyanánt a párisi világkiállításon, az országos bizottmány javaslatára, következők fognak a kormány által kineveztetni: a segédtanácsba Festetics György, Zichy Henrik és Forgách Antal grófok, — országos biztosokként Rósa Lajos,

Térey Pál és Henszlmann Imre, — jury tagok lesznek Czilchert Róbert, Egan Ede, Hideghéthy Antal és Zichy Henrik gróf.”

1866 novemberében jelent meg a felszólítás a tárlatra küldendő tárgyak összegyűjtéséről és zsűrizéséről.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

— (A párisi kiállítás ügyében) működő magyar orsz. központi bizottmány értesíti a kiállító közönséget, miszerint a bejelentett kiállítási tárgyak legfeljebb 1867. január 10-éik beküldendőik Pestre a „Köztelekre”. Azon kiállítók, kik a pozsonyi vagy sopronyi kereskedelmi és iparkamara területén laknak, költségkímélés tekintetéből kiállítási tárgyaikat Pozsonyba, illetőleg Sopronyba küldhetik az illető kereskedelmi és iparkamarák elnökségétől megtudandó helyiségekbe. — Hogy a kiállítási tárgyak felállításában a szükséges egyformaság eléérések, a központi kiállítási bizottmány által asztalok és szekrények rendeltettek meg, melyek használatáért egy négyszög láb után két forint o. é. fizetendő; ezen asztalok és szekrények rajzai megtekinthetők az országos bizottmánynál és pesti iparkamaránál. *Vasárnapi Ujság* 13. 1866. 45. (nov. 11.) 549.

Decemberben már közölték, hogy „Parisban a kiállítás idejére minden nemzet számára külön étkezőket állít, hol mindenki megkaphatja a maga nemzeti konyháját. A pesti borkereskedők közül e célra Jálicsot szólították föl, s remélhető, hogy a magyar konyhát jó magyar borral fogja ellátni.” (VU 13. 1866. 49. (dec. 9.) 600.) A következő számban bemutatta az újság a párizsi vilákiállítás palotáját (VU 13. 1866. 50. (dec. 16.) 611.), majd 1867. január elején már a kiállítás külleméről is szó esett, amennyiben jutányos áron megszerezhető egyforma üvegeket javasolt a kiállítási bizottság: „Óhajtandó volna, hogy az illető kiállító urak ezen üvegeket használnák tárgyaik kiállítására.” (VU 14. 1867. 1. (jan. 6.) 9.)

1867 januárjától aztán már árad az információ a kiállítás előkészítésének menetéről, majd áprilistól az év folyamán gyakran olvashatunk hosszabb cikkeket, tudósításokat, ismertetéseket a vilákiállításról,³ illetve rövid (de fontos), gyakorlati tudnivalókat.⁴

*(A képviselőháznak a „Közintézetek” ügyében kiküldött bizottmánya) f. hó 2-kán tanácskozást tartott. Ezen ülés tárgyát a muzeumi ritkaságoknak a párisi világtárlatra való elszállításának ügye képezte. Határozatba ment: tegye magát érintkezésbe a világtárlat magyar bizottságával az elnökség, s tudja meg, vajjon ezen országosan kiküldendő ritkaságok a nemzetnek saját czégje alatt minden bekeblezés nélkül fognak-e kiállíthatatni? A válasz vétele után a bizottság ismét özszeülend a végleges határozat végett. — Hiteles kútfőből vett újabb értesülések szerint a párisi kiállításon a magyar küldemények nem Ausztria czime alatt, hanem mint „magyar küldemények” lesznek kiállítva. A ládákon, melyekben e küldeményeket szállítják, mindeniken rajta lesz külön Magyarország czimere is.
VU 14. 1867. 6. (febr. 10.) 68.*

A régészeti kiállítás terve itt ekkor olvasható először, Rómer Flóris neve azonban csak egy hét múlva merül fel nyilvánosan: „(A múzeum kincsei.) Az országgyűlés közintézeti bizottsága f. hó 10-kén tartott ülésében elhatározta, hogy a nemzeti múzeumból kiszemelt ritkaságok, összesen 180 db magyarországi díszedény, egyházi készlet, ékszer s házi eszköz, két

orsz. képviselő jelenlétében megvizsgáltassanak, méressenek s becsültesse-nek, valamely intézetnél biztosíttassanak és Rómer Flóris mint e célra külön kiküldött felelős biztos felügyelése alatt, magyar czimer és zászló és „Magyarország” felirat alatt állíttassanak ki Parisban.” (VU 14. 1867. 7. (febr. 17.) 80.)

A világkiállításra kiküldendő biztosok személyéről csak az 1867. február 19-i képviselőházi ülésen döntöttek,⁵ de Rómer azonnal értesülhetett róla, mivel az által alapított győri múzeum helytörténeti gyűjteménye őriz egy dátum nélküli üzenetet:

[a] oldal] „Üdvözlöm az országos biztost! Ügyed a mai ülésen ellenmondás nélkül ~~at~~ ment át. A főrendekkel 1-2 nap alatt közölve lesz a ház határozata, s nincs kétségem benne, hogy itt is ellenmondás nélkül fog átmenni.

híved

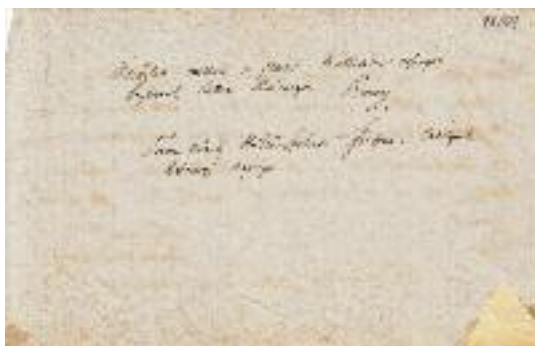
Torma Károly.

*De gonosz permáid vannak.*⁶

[b] oldal] A hátoldalra a precíz Rómer feljegyezte: *Üdvözet, midőn a párisi kiállításra országos biztosnak lettem kinevezve. Romer*

Torma Károly Külső-Szolnoki főispán, Erdélynek hírneves régésze. (1. kép)

Torma Károly lett Rómer utóda az MTA Archaeologiai Bizottságánál: „A párisi világtárlat idénye alatt távol lévő Rómer Flóris előadó helyébe Torma Károly bizottm. tag kéretett meg a titkári ügyek vezetésére.”⁷ Mindenesetre a *Vasárnapi Ujság* hírében Rómer neve nem szerepelt: „(A párisi világkiállítás) érdekében alakult országos központi bizottmánynál bejelentett tárgyak fölött a bíráló szemlék febr. 19-én bevégeztek s a világkiállításra szánt tárgyak legnagyobb része már útnak is indított. Magyarország képviseltetésére az országos bizottmány által megválasztott s legfelsőbb helyen megerősített kir. biztosok: Térey Pál (gazdaság), Rózsa Lajos (ipar) és Henszmann (szépművészet) már a jövő hét folytán Parisba utazandnak, hogy az april 1-én megnyitandó világtárlaton a magyar érdekeket képviseljék.” (VU 14. 1867. 9. (márc. 3.) 104.) Pedig Rómer Flóris, a régészeti kiállításért felelős biztos már elismert régészeti szakteknély, több felelős állást töltött be: az MTA Kézirattárának vezetője (1869-ig), a budai katolikus főgimnázium igazgatója (1862–1867), egyetemi magántanár (1863–1868), az Akadémia Archaeologiai Bizottságának titkára; az *Archaeologiai Közlemények* szerkesztője (1864–1873),

1. kép

Torma Károly üzenete és Rómer feljegyzése a hátoldalon
(Lsz.: XJM.H.88.37.)

Ráth Károllyal (1829–1868) szerkesztik a *Győri Történelmi és Régészeti Füzeteket* (1861–1868) — és mindkét szakfolyóiratba ír is tanulmányokat, közleményeket. Közreműködik többek között a Magyar Történelmi Társulat (1867-) megszervezésében. (Glatz 1967) Ismeri, használja és gyűjti a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának anyagát, nem meglepő tehát, amikor javasolják a Párizsba küldendő gyűjtemény kiválogatásában való közreműködésre és a kiállítás rendezői-muzeológusi-tárlatvezetői feladataira.

Rómer a kiállítás ideje alatt egy határidőnaplóba jegyzetelt,⁸ melyet Csernyánszky Mária összefoglalója, regesztája szerint a kiállítás szervező bizottsága adott minden kiállítónak.⁹ A feljegyzéseket tulajdonképpen 3 részre bonthatjuk. Az első rész egy „vendégkönyv” (a továbbiakban Vendégkönyv), a kiállítást meglátogatók aláírásaival — gyakran a foglalkozás, lakóhely, esetleg a párizsi szálláshely megjelölésével —, melyet Rómer vagy az aláíró dátummal látott el. Az oldalak alján Rómer göngyölítve rögzítette a létszámot, és a végén kiegészítette azoknak a neveivel, akik meglátogatták a kiállítást, de nem írtak alá. Rómer feljegyzése szerint összesen 443 aláírás van a vendégkönyvben, illetve még 9 fő neve, akik Rómer szerint „Itt voltak még”. Mivel a Vendégkönyvet csak június 24-én kezdte és október 30-i az utolsó aláírás, így a főként magyarországi látogatók száma nem teljes.

A második rész (a továbbiakban Napló) tartalmazza Rómer feljegyzéseit az indulástól a hazaérkezésig, és a Nemzeti Múzeum anyagának biztonságba helyezéséig, majdnem minden napi bejegyzésekkel. A harmadik pedig egy elszámolás a kiállítás után, már itthon, a kiadásokról, különféle átvett pénzekről; a katalógus eladott, elajándékozott vagy elcserélt példányairól; emlékeztető a cserekapcsolatokra; címek és egyéb vegyes információk.

Rómer április 3-tól fogva szinte minden nap vezeti a Naplót, így — ha csak tömörítésekben is — értesülhetünk a Párizsban történt eseményekről, a kutatásairól a párizsi tudományos intézményekben, könyvtárakban, a kirándulásairól a városban és környékén.

A kiegyezés és koronázás évében, 1867-ben úgy tűnik, a történelmi események „felülírják” a Párizsban megrendezett grandiózus negyedik világhiállítását. A jelentkezéskor Magyarország még Ausztria része, majd a kiegyezés után már mint Magyar Királyság, Ausztriával egy pavilonban, de saját név és címer alatt szerepel a párizsi világhiállításon.

Rómer március 23-án indult el a bécsi vonattal Párizsba, a régészeti tárgyakkal együtt. Március 26-án érkezett meg, 28-án elfoglalták a szállásukat, és azt gondolnánk, szinte azonnal elkezdték a kicsomagolást és a kiállítás berendezését, hogy minél előbb elkészüljenek,¹⁰ mivel a naplóban március 28. és április 3. között nincs bejegyzés. Az MTA Kézirattára viszont őriz két Rómer-levelet, melyeket Torma Károlynak írt, az elsőt április 2-án, a megnyitás előtti nehézségekről:

„1867. április 2. Párizs

Kedves Károlyom!

A sok baj és kellemetlenség közt mely itten az által ért, hogy a tárgyakat még eddig nem tudtam kicsomagolni, de más által sem történt a travailféle osztályban, megtartom szavamat és írok néhány sort az örökös mozgalom fővárosából. A tárgyakat letettem biztos helyre, de sem út közben, sem itt nem lehet azokat sem belső értékük, még kevésbé a kegyérték szerint biztosítani. Itt csak a tűz ellen biztosítanak, a lopás ellen pedig sehol. — De az emberileg lehetőleg minden gond fordítatik a tárgyak őrzésére, és hiszem, hogy hiány nélkül fogom haza is vinni. Csak az kár, hogy nem tudtam meg a kiállítási szekrény terjedelmét, mert lett volna elég magán birtokos, ki szívesen átengedte volna becsesb tárgyait, hogy kiállíttassanak; míg most e nagy istállóban az az egynéhány paripa majd elfog veszni! (...) Ma ünnepélyesen megnyitják a palotát, de a tökéletes elkészülésig még 2-3 hét fog kelleni. Nincs fogalmad ezen tolongás és zsidobongásról! A ki az egészet készen látandja, nem fogja hinni, hogy ez 1-2 hét alatt teremtetett, mihez nálunk fél év kellett volna.”¹¹

Április 8-tól „az osztályt egyes látogatók számára megnyitjuk, tárgyait mind rendezvük.” — írta naplójába, de gyakorlatilag a kiállítás végéig rendezgette, tisztogatta a tárgyakat, bővítette a kiállítást.¹² A biztosítással kapcsolatos későbbi bonyodalmakat, illetve a magyar régészeti kiállítás katalógusának megírása, fordítása és kiadása körüli nehézségeket is rögzítette.

A Rómer által írt magyar gyűjteményi katalógus (*Catalogue spécial du Royaume de Hongrie*. Paris, 1867. XLIV old.) része az összefoglaló katalógusnak,¹³ és az eredeti, a sajtóban az év elején megjelent 180 darabos nemzeti múzeumi kollekciónál hosszabb jegyzéket (239 db) közölt, ugyanis Rómer még a kiállítás ideje alatt a Nemzeti Múzeumból és gyűjtőktől is kért tárgyakat. Mint Torma Károlynak írta, ha tudta volna előre, mekkora hely lesz a szekrényekben, több anyagot hozott volna Párizsba. Írt ezért a Nemzeti Múzeumba is, hogy készítse nek össze tárgyakat és küldjék utána (1. az augusztus 17. és 19. bejegyzéseit, illetve a hazaérkezése utáni, november 19–20-i bejegyzését az előkészített, de ki nem küldött tárgyról). (2. kép) Rómer katalógusa önállóan is megjelent, a magyar és a külföldi sajtó egyaránt méltányolta, hogy a szerző kibővítette, ilusztrálta a kiadványt az ötvösjegyekkel.¹⁴

2. kép
A Rómer által írt tárgykatalógus címlapja

A naplóban nyomon követhető az első nemzetközi régészeti társulat létrehozása Rómer aktív közreműködésével,¹⁵ a második nemzetközi ősrégészeti és antropológiai konferencia szervezése (*Congres international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques*) is,¹⁶ illetve Rómer felkészülése a kongresszuson tartandó előadására.

Párizsi tartózkodásnak szinte minden szabad percét kihasználta kutatásaira;¹⁷ de értesülünk feljegyzéseiből papi kötelezettségei teljesítéséről és a tudományos és társasági életről is.

A *Századokban* a „Mit mívelnek történetíróink?” rovatban is hangsúlyozzák kutatásait: „Rómer Flóris — ki Henszlmannal egyetemben mint a nemzeti múzeum részéről kiállított régiségek párisi orsz. gondviselője a világtárlaton időzik — a francia császári archívum kincseinek bűvárlására fordítja szabad idejét. Közlebről érdekes adatokra lelt ott a „S. Aegidii de Simigio” bencze-apátság történetében. Ezen apátság okmányait Mátray Gábor már hosszabb idő óta gyűjtve, ő örvendhet leginkább Rómer fölfedezésének.” (*Századok* 1867, 219.)

A hatalmas világiállítás Rómer is magával ragadta. Torma Károlynak írt másik levelében összefoglalta az első hónap benyomásait:

1867. ápr. 26. Párizs „(...) Párisi időmet tanulmányozásokkal töltöttem, de eddig a tárgyak sokfélesége és sokassága által annyira el vagyok kábulva, hogy csak előleges jegyzeteket csináltam, és csak később fogom e tárgyakat rendezgetni. Hidd el barátom, vétek ide nem jőni annak, ki a tanulmányírára fogékony; sokat vártam, de a mit az ember itt lát, alig ha fogja valaha így együtt láthatni. A *historié du Travail* a francziák részéről bőven, az angolok által pompásan, a sveicziek által — a czölöpépítészetet érdeklőleg — kimerítően, a svédek által nagyon érdekesen van képviselve. A mienk nagyon egyszerű, bár a tárgyak — főleg a császár kristály-edényei páratlanok. igen nagybecsűek. Figyelemre méltatták ékítményeinket a párisi aranyművesek, régiebb tárgyainkat az archeologok. Sajnálom, hogy a kiküldöttek részéről nem történt czélszerűbb válogatás; a nyergék mindent levertek volna, római ritkaságaink tündökelhetnének, és pedig hely lett volna még háromszor annyira, mint a mi ki van állítva. A benyomás hidd el majd leverő — és ha mások roppant haladását, és sokoldalúságát vesszük tekintetbe, el kell némulnunk és bevallanunk — hogy igen nagy erőlkedés fog kelleni. és óriási kitarítás hogy még negyedszázad múlva azok nyomaiba lépünk, kik már is utóérhetetlenek (sic!). Az, hogy csak a keleti és amerikai félmíveltek állnak mögöttünk nem lehet nagy dicséretünkre.”¹⁸

Maga Rómer is küldött tudósításokat a *Pesti Napló* számára a világiállításról, *Párisi levelek* címmel.¹⁹ Az első levél augusztus 13-án jelent meg. Naplójában az 5. levél elküldését október 12-én nyugtázta. Minden nap feljegyezte az időjárását, híven természettudományos érdeklődéséhez, de beírta a fürdés napjait is. A hazai tudományos és hétköznapi élettel is folyamatosan kapcsolatot tartott, pél-

dául július 4-én bejegyezte, hogy az *Archaeologiai Közlemények* korrektúráját hazaküldte. Látszik, hogy feljegyzéseit később kiegészítette (pl. hány órákor ment a kiállításba, meddig tartózkodott ott; ha valaki ígért valamit, betartotta-e; illetve ő teljesítette-e az ígéretét), általában tollat használt, néhány esetben találunk ceruzás bejegyzéseket.

Rómer párizsi tartózkodása alatt az alább közölt Napló mellett vezetett nevezetes úti jegyzőkönyveit is, amelyek közül a XXII–XXIV-ben olvashatók a párizsi jegyzetei.²⁰ Ezek a kiállításon kívüli tevékenységéről tartalmaznak részletesebb feljegyzéseket: a párizsi és Párizs környéki településekre tett kirándulásairól rajzokkal, kiállításokról tárgyleírásokkal, tudósok saját kezű aláírásával, címeivel, kiadványok címeivel, pénzügyi feljegyzésekkel, számadásokkal. Itt írja le a világiállítási vitrineket is (pl. XXIII/1–3.), amelyeket feltehetőleg hasznosítani tudott később a Nemzeti Múzeum berendezésének elkészíttetésénél. Személyesebb megjegyzéseit is az úti jegyzőkönyveibe tartogatta: „*a porosz fensőbbég általánoson lát-szik elismertetni, míg az osztrákok is hajolnak Berlin felé, annyira kábitja őket az ész-és pénzbeli állapot Berlinben.*

Desperaton ebédeltem, rossz savanyu bor-

a leves (metélt) 50 cnt [cantime]

a hal fél vengueren 1 fr

a kenyér

lassu – confus szolgálat.

minden ételre fél óránál tovább kell várni.” (XXIII/29.)

„ezer forintban fogad Henszlman Simonyinál Térey és Rózsay jelenlétében

April 17én

Párizsban” (XXIII/44.)

Itt újabb nevek bukkannak fel a Naplóban említettekén túl is.

Jelen közleményben a határidőnapló első részét, a Vendégkönyvet nem közöljük, csak helyenként hivatkozunk rá, amikor a feljegyzések között fel-felbukkannak az alkalmanként csak onnan azonosítható nevek. A gyakran említett személyekhez névmagyarázat található a jegyzetek után. A Napló a 15. lap verzóján kezdődik.²¹ Rómer általában tollat használt a bejegyzéseihez, néhány helyen van ceruzás, halványabb, kevésbé jól olvasható beírás, azt a szöveg előtt jelöljük.

3. kép

A határidőnapló címlapja az ajándékozó,
Radnai Farkas püspök bejegyzésével

A NAPLÓ²²

Borítón: MEMENTO 1867
borító belsőn naptár, használatlan
lelt. sz. Fol. Hung. 1358 (78 lap, folya-
matos számozás a rektón)
belső címlap: Agenda ou memento jo-
urnalier 1867 Paris
kézírással:
*B. e. Rómer Flóris ezen naplóját a M. N.
Múzeum Kézirattárának felajánlja
Garam szent Kereszt 1909 szept. 5. Rad-
nai Farkas*²³
beszt[er]ce]bányai püspök

MARS [MÁRCIUS]

23. samedi 15v

*Ma estve a bécsi vonattal indultam, a
muzeumi tárgyakat magunkkal a ko-
csiba vivén, Bécsbe*

24. dimanche

Délután a vonattal Salzburg felé indultunk.

[25. nincs bejegyzés]

26. mardi 16r

*Ma reggel jöttem Párizsba, és a Bourse
melletti utczában egy hôtélbe szálltam
Jersek(?) ural.*

[27. nincs bejegyzés]

28. jeudi

*Ma költöztem át 4. Rue de la Plainre,
Podhorszky úr szállására, hol havonkint
60 francot a szobáért, 20 fr. pedig a szol-
gálatért fizetek.*

[29-31. nincs bejegyzés] 16v

AVRIL [ÁPRILIS]

[1-2. nincs bejegyzés] 17r

3. mercredi

*Ma kerestem fel a biztosító társulati irodát,
hogy a muzeumi tárgyakat biztosítsam.²⁴
Tanulmányozni kezdtem a jeles francia
„histoire du travailféle” kiállítását.²⁵*

4. jeudi 17v
*Először látogattam meg a hôtel Cluny-t.*²⁶
5. vendredi
*A francia régészeti osztályban tanulmányozgattam.*²⁷
Déltájban először a Louvre-ba mentem, a céramique osztályba, és a római felírásokhoz.
*Délután: Pére la Chaise-ban.*²⁸
7. dimanche
Az orosz régészeti osztályban.
Estve a Pari de Monceaux-ban.
8. lundi 18r
Az osztályt egyes látogatók számára kinyitjuk, tárgyaim mind rendezvék.
Igen rossz[!] az idő, a bársony sátort a bejárásnál a nagy eső után a szél mind összetépte.
9. mardi
*2 fréres Provencauxnál*²⁹ *disz-ebéd az osztrák-magyar kiállítók részéről az elnök tiszteletére. 25 fr. a dija.*³⁰
 [10. nincs bejegyzés]
Ismét a Louvre-ban.
11. jeudi 18v
*Svajcz szomszédunkban igen jelesen és nagy választékban rakta ki czölöpépítmenyi tárgyai.*³¹ *Dr. Clément gyűjteménye igen tanuságos, és bősége és rendje által a legérdekesebbekhez tartozik.*
*Épen ilyen érdekesek a svéd tárgyak is.*³²
 [12. nincs bejegyzés]
 [13. nincs bejegyzés] 19r
14. dimanche
*Az orosz osztályt tanulmányoztam [tanulmányoztam].*³³
 [15. nincs bejegyzés]
16. mardi 19v
Louvreben voltam, főleg a bronz tárgyakat tanulmányoztam.
 [17–18. nincs bejegyzés]
19. vendredi saint 20r
*A francia osztályban dolgoztam.*³⁴
- [20. nincs bejegyzés]
21. dimanche
*Venezuelai osztály régiségeit néztem.*³⁵
*Danemark-ét és a Svajczi is.*³⁶
Mandelgren-nel értekeztem
Borzastó[!] hideg-eső.
 [22–23. nincs bejegyzés] 20v
24. mercredi
Ismét tudakozodtam Finály barátommal a biztosítás végett, mely a császár által még aláírva nincsen, de azért a nyilatkozat ereje elegendes. Az egész körülbelül 70 fr. 50 cent. fog tenni, és ha égés nem lesz 47 fr. visszafog adadni.
25. jeudi 21r
*A norvégiai osztályban*³⁷ *dolgoztam, és először a ma nyitott angol*³⁸ *régiségeket szemléltem.*
26. vendredi
A Louvre-ban dolgoztam.
*Először látogattam meg Finályval a Bibliothéque Imperialet.*³⁹ *Igen jól fogadtatunk Chaborvillé – urtól, ki ajánlatokat is adott.*
27. samedi
A Svajczi osztályt vizsgáltam.
 [28. nincs bejegyzés] 21v
29. lundi
*A spanyol és portugáli[!] osztály nyílt még,*⁴⁰ *érdekes tárgyait vizsgáltam.*
 [30. nincs bejegyzés]
- MAI [MÁJUS]**
- [1–3. nincs bejegyzés] 22r
4. samedi 22v
Hotel Cluny-ben voltam Finályval.
Egy súlyt találtunk ꞑ -tel 's ezt magyarnak tarták, de Lotharingiai.
 [5–6. nincs bejegyzés]
 [7–9. nincs bejegyzés⁴¹] 23r
 [10. nincs bejegyzés] 23v
11. samedi

A tárlattól délfelé az artilleriai muzeumba⁴² mentünk Finályval; 2 óra után a szép tárlat megtekintése után vissza az exp. Unibe.

Mandelgren svéd biztos úr a tarlatban[!] felszólít egy nagy — europai — archeologiai társulat alakítására a francia császár indítványozása és előmozdítása mellett.

[12. nincs bejegyzés]

13. lundi 24r

Kossuth Lajos MO.⁴³ volt kormányzója e napokban Párisba érkezvén,⁴⁴ ma látogatta meg először a kiállítást, jelesen a MO. tárgyakat is. Ihász Daniel ezredes, Simonyi Ernő hazánkfia és Szilágyi Virgil úr, ki szintén néhány nap előtt érkezett ide, voltak társaságában.

Schweiczban⁴⁵ dolgoztam. Dr. Clement-tel.

[14–15. nincs bejegyzés]

16. jeudi 24v

A walesi herceg⁴⁶ látogatta meg osztályunkat, és a magyar tárgyaknál tovább mulatván, és főleg a bronztárgyakat szemügyre vevén, a görög Korona-lapok⁴⁷ megtekintése alkalmával igen tiszta német nyelven monda: *Ihr Vaterland siehe ja in kurcze einem sehr freudenreichen Ereignisse entgegen.* (t. i.) a koronázást értvén. Különbben ma rendkívül hideg volt, mindnyájan fáztunk, mi egyébíránt itt nem ritkaság, miért is mondhatom, hogy eddig alig volt egykét tiszta, melegebb napunk. Meghivattam a francia archeologok ebédjére, mely 29^{én} fog tartatni.

17. venededi

A napot a tárlatban töltöttem, estve Simónyinnál valék, hol Vukovics Sabbas urral találkozván, Rónay Jácint barátomról kedvesen, és kedélyesen emlékeztünk.

18. samedí

Ma délelőtt Podhorszky és Finály társaságában a vaspályán a fővárost kerültük

meg, és déltájban a batignolles-i omnibuson a tárlatba jöttem.

19. dimanche 25r

Finályval Versailles-be mentünk, hol, míg a képtárt megtekintettük, és én néhány MOrszágot[!] és a régi sírokat illető jegyzetet készítettem estvélig folyvást tartó eső jött, mely miatt a tűzijáték elmaradt ugyan, de a vízijátékokat egész pompájukban élveztük.

20. lundi

Napomat tartván, a szekrényt kitisztogattam a fölötte sok portól és a czédulákat nehogy összekeveredjenek a tárgyakra ragasztottam.

A catalogue raisonné készítését folytatom.⁴⁸ Délben Vukovics volt miniszter úr látogatta meg a tárlatban osztályunkat.

Ma érkeztek a bécsi vonattal a Magyar urak.

21. mardi

Mária főherceg-asszony a belga királyné volt férjével az osztrák osztályban,⁴⁹ de a mi gyűjteményünkig nem jöttek el; férjével, igen szép magas urral volt, és igen jól néz ki.

Sok magyarországi utas — 70-80 jött el a bécsi kéjvonattal, és számuk által nagy feltűnőséget okoztak.

22. mercredi 25v

Reggel a tárlatban valék. 12-4ig a Bibliothèque Imperialban; azonnal bemutattam a titkár úr által a manuscrith és a cartes géographiques osztályában. Kikerestem a legrégebb MO[!] térképeket. Estve a tárlatban. +6 foknyi meleg.

Inkey Ádám úrhoz volt szerencsém.

23. jeudi

Egész nap a tárlatban. A belga király és királyné a francia császárral és császárnéval az egész belga osztályt nézték meg. Hozzánk nem jöttek.

Litzenmayer és Benczur festő urak.

-2 foknyi hideg. Kellemetlen időzés van a tárlatban.

Monsignor de Corny a tárlatban délután, főtiszt. Perdreaux úrral;

Degro Pétert káplán urat Gf Zichy Henrik úr ajánlja; Horváth pétervásári lelkész urat pedig Berzeviczy Tivadar és Ipolyi kanonok úr.

Az Emichféle nyomtatványért fizettem 2 fr. 60. cent.

24. vendredi

Reggeltől fogva a tárlatban.

Strossmayer diákovári püspök a tárlatban volt; hallom, hogy Dudik barátom is Párisba jött, de eddig nem láttam, valamint Berres ezredes urat sem, ki archeolog és festész — műkedvelő létére, mint hallom, katonai állását elhagyni, és Münchenben magát kimivelni szándékozik Pilotin-ál. Kovács Mihály hazánkfia Spanyolországból visszatérve nejével, kit mint festő ottan elvett, meglátogatta kiállításunkat.

Wasa herczeg volt osztályunkban.

25. samedí 26r

Az Egész napot az osztályban töltöttem. Az osztályban volt a porosz korona herczeg nejével, de a régiségeket nem szemlélte meg. A belga király és királyné a francia oszt[ály]ban voltak.

Ma kaptam az Institutio di corrispondenza⁵⁰ kinevező, örvendetes levelét.

Dudik barátom meglátogatott, 's vele a svajczi, orosz, egyiptomi és tunisi osztályokat néztem meg.

Ma kértem fel levélben a belga Királyné Ő Felségét, hogy osztályunkat meglátogatni sziveskedjék.

26. dimanche

Egész napot az osztályban tölttem és a catalogot folytatám.

Marek Ferencz vaspályai főtiszt úr Prágából látogatott meg.

Le Chevalier de Friedland meghítt Jun. 3^{án} St. Germainben töltendő délutánra. Eitelberger cs. kir. muzeumi igazgató úr ma Londonba távozik. – Csak kedden délbent ment el.

Este nagy eső és 9 óra felé mennydörgés.

27. lundí

Egész napot a kiállításban töltém.

Délután Dudikkal néhány osztályt néztünk, és saját darabjainkat átrostálgattuk. Az osztályban voltak Adrien de Longpérier

F. de Salcey academicus

Arnold Morel Fatio

és E. Hucher archeologok, kik bronzainkat nagy érdekléssel vizsgálták, és velük későbbben a francia osztályba mentem.

Délután eső, estve szép idő.

Le Comte Etienne Potocki látogatta meg az osztályt.

28. mardí 26v

10. órakor Dudikkal St. Denisbe mentünk, honnan két óra tájban visszajöven a St. Chapelle-be mentünk. 3 óra felé az expositióba jöttem és Hudetz által elkészített MO. faragott czimerét átvettem.⁵¹

Osztályunkban sok látogató van; a művészi osztály[t] a burkus korona herczeg nejével⁵² látogatta.

Wasa herczeg⁵³ az osztály[t] érdekléssel⁵⁴ látogatta meg.

Igen szép idő; estve Metternich herczegnél bál, melyen a francziák császára is jelen lesz. 2000 vendég volt meghíva. Bámulatos pompa. Friedland consul úr Junius 3-ára St-Germainre meghítt.

29. mercredi

10 órakor a császári könyvtárba mentem és ½ 3ig dolgoztam a Geographiai osztályban; innen a kiállításba 3 órakor; hol Kovács Mihály barátommal találkoztunk. Estve Tóth József urnál (Kecskemetről) vacsoráltunk magyarosan Tanárcy társaságában.⁵⁵

Innen estve 8 óraker a moszkvai biztosnál Filemonov urnál összegyűltünk: Mandelgren svéd, Schmidt dán; Castellani olasz; van Kellern német alföld, Dr Clément svajczi, Aragas portugal, Henszlmann és én MORszági biztosok indítványozván, hogy egy internationalis archéologiai társulat a többi nemzetekkel alakulván, a histoire du travail évenként más országban állítson ki — egyesülés útján discussiok tartassanak és catalogues raisonné-k adassanak ki.

Ma tették fel a magyar czimert szekrényünkre.

30. jeudi

Egész napot a kiállításban töltém.

3 óraker Bükk⁵⁶ urral, Tótiból Bihar megyéből, ki sem németül, sem francziául nem tudván Párisba jött, a Napoleoni sirtemplomot néztem. Deutsch L. Erdőbényei hazánkfia, párisi aranymíves mutatta be magát.

D'Arcel urtól vettem a meghívást a Societé Du Denier historique-re. lesz pedig Junius 1^{én}. Délelőtt szép idő volt; estefelé borult.

A magyarországi utazók ma mennek hazafelé Svajczon keresztül. Dudik ma Rómába utazik. Halljuk, hogy Zágrábban szomorú tüntetések történtek.⁵⁷

31. venedredi 27r

Reggel 10 óraker a tárlatba jöttem. Délben pedig a biblioth. Imperialban dolgoztam 4ig.

Kiefer tanár úr Hudetznek 70 francot itélt oda munkájáért, melyet neki Hohenbruchba⁵⁸ fogok küldeni.

Morel Fatió úr Conservateur du Musée de Lanfranc

Mandelgren úr látogatott meg.

A szekrényeket borszeszszel tisztítottam. Tegnap este igen nagy zápor volt, ma dél előtt tiszta az ég és üde a lég!

JUIN [JÚNIUS]

1. samedi

Egész nap az expositióban.

Elkészítettem a feliratot az archeologia internationalis egylethez; estve a diner a freres Provençaux-knál.

Látogatták és igen méltatták kiállításunkat M. R. H. Soden-Smith és Dr. phil. J. W. Appell mind kettő a South Kensington Muzeumtól.⁵⁹ igen hittak, hogy látogassam.

Vacsoránál Hamill⁶⁰ és Gamier igazgatók közt ültem. Az international társulat eszméje elfogadtatván, Viollet-le-Duc elnöknek, Mandelgren pedig alelnöknek választattak. 1° historiai Denier; igen szép idő van.

2. dimanche

Egész nap a kiállításban; nagy meleg van. Reggel hét óraker az egész osztrák expositioalis személyzet photographiroztatta magát. A m. Vallás és Közoktatási miniszteriumtól levelet kaptam. – 2 havi fizetésem ígértetik.

Braumüller 15 francra való nyugtáját nyujtá be;

Látogató kisebb számmal, mert az orosz Czár miatt a nagy Boulognei lófuttatás (első díj 100.000 franc) és a nagy katonai szemle az publikum nagy részét foglalja el.

3. lundi 27v

Reggel 10 óraker jöttem le a tárlatba, igen sok ember várja az eső daczára a felségeket. Monsigneur Piesèrequé de Potiers, látogatta meg a mi kiállításunkat. Trischbach szövet-rajzolóval a szöveti osztályokban tettem tanulmányokat.

A Sz. Germaini Muzeumot⁶¹ látogattam Sz. Germaini kirándulás Friedland urral. Eső után estefelé szép idő volt.

4. mardi

Bejöttem 9 óraker. Az orosz czár osztályait nézé meg. 1 óraker a császári könyvtárba mentem, hol 4-ig a geographiai osz-

tályban dolgoztam.
 Este a Montmartre-i temetőt látogattam.
 Emlékeire és elrendezésére nézve igen hasonlít a Pére-la-Chaise-éhez
 Janburg-St-Antoine⁶² fő utczeit néztem.
 Szép idő volt.

5. mercredi

Bejöttem 9 ½ órakor a kiállításba.

1 órakor a Collège de France-ba⁶³ mentem.
 3 órakor Hotel Clunybe,⁶⁴ este Pantheon.⁶⁵
 Odobeno Sándor rumenai miniszter engedelmet kér, hogy a muzeumi tárgyakból lerajzoltathasson néhányat.

Levelet kaptam Kubinyi Ágoston Ő Mságától, és a Magy. Ministeriumtól, 600 o. é.⁶⁶ fttal. Junius Május 18^{ától} Augusztus 18^{áig}.
 Ipolyinak irtam; Bakicsnak, Hoffmannénak, Dudiknak Pósfaynak
 Felhős, szellős idő van.

6. jeudi

28r

Egész nap a kiállításban.

A porosz⁶⁷ király és koronaherceg⁶⁸ meglátogatták a gyűjteményt, de nálunk az osztályban nem voltak.

Felállítottam délelőtt a bécsi küldeményt. Mayer Erneszt konstantinápolyi főtolmács, hajdani hallgatóm Posonyban; meglátogatott.

Az orosz czárra löttek a Bois de Boulogneban.⁶⁹

7. vendredi

Lejöttem 9 órakor.

12 óra után a császári könyvtár olvasó termébe mentem.

Délután a várost néztem.

Este egy kis kivilágítás.

Finálnak irtam a római táblák (honeste missionis) érdekében.

5 óra tájban nagy eső.

8. samedi

Lejöttem 9 órakor.

Dr Neumann úrral Bejártam a histoire

du travailt a kőkorszaki eszközök érdekében B. Ransonnet úrral.

Ma este Páris városa vendégségében és báljában vettem részt.

Jelen voltak a fejedelmek.

Hampel Sifniban, irtam neki.

Hideg van, felhős nap.

9. dimanche

28v

Montmorencyba⁷⁰ hivatalos vagyok Térely úr által.

Délbe kiindulva az egész napot e gyönyörű vidéken, legkellemesb időben töltöttem.

10. lundi

Egész napot a kiállításban töltém.

Türr tábornok úr nejével látogatta meg osztályunkat.

Longperier úrtól többféle szép munkálattot kaptam ajándékba.

Meráni gróf⁷¹ az osztályt látogatta. Mint ünnepen fulladásig tele van a tárlat emberekkel, a hőség majd kiállhatatlan.

Earl of Dunkauen-nel ismerkedtem meg Izlandból. l. Decemb. 30. alatt.⁷²

Ma este Schaffer biztos úr Ő Nagyságához hivatalos vagyok.

11. mardi

Reggel az Arch. közleményekért voltam.⁷³

Kijöttem 11 ¼-kor a kiállításba.

1 1/2-kor a császári könyvtárban.

Tiszta, szép nap – roppant hőség!

12. mercredi

29r

10 órakor lejöttem a tárlatba.

1 ½ órakor a császári könyvtárban dolgoztam 4 óráig. Innen haza mentem a katalógus⁷⁴ tisztítását folytatandó.

A porosz király az osztrák tárlatban, hozzánk nem jött el.

Bismark⁷⁵ miniszter, és Mathilde herczegnő⁷⁶ a kiállításban voltak.

Szép, hő idő,

13. jeudi

Lejöttem 9 órakor a tárlatba – 5 óráig.

Forgeais Arthur úr értékes ajándékát – 5 kötet a Seine-ben talált műemlékek leírásából – találtam.⁷⁷

11 órakor Mandelgren urnál az International-Congrès ügyében találkozunk.

5 óra után Enghienbe⁷⁸ mentem Téreyhez

Este igen hosszú és nagy eső.

Mortillet úr látogatásomat várja, osztályunkban dolgozott.

Szeles, hó idő, az ég borult.

14. vendredi

10 órakor a cs. könyvtárba mentem, hol 2 óráig dolgoztam; innen a kiállításba.

6kor a városba mentem, és Renaut⁷⁹ urral dolgoztam a kataloguson 10-ig.

Belcredi miniszter úr osztályunkban volt.

Szeles, borult idő.

15. samedi

29v

11 órakor Enghien-be.

Türr tábornoknál reggeliztem, és egy 100 francos levelet vettem át öccse számára.

3 órakor a kiállításba jöttem 6-ig.

6kor haza. –

Montmorency-ba hivatalos vagyok Türr tábornokhoz.

Szeles, borús idő, tegnap és ma felső öltönyben járunk.

16. dimanche

Reggel Reboux úrnál. 11kor a kiállításba jöttem. – 6ig.

Mortillet úr átadja a kártyát a nagy Congressusra magam és Ipolyi számára!

Gf Zichy Edmund Ő Excellenciája vizsztatérvén Bécsből az osztályt látogatta.

Falke úr, a cs. muzeum egyik főőre eljött. hideg és felhős idő van. felső öltönyben járunk; még is meglehetősen van látogató!

este felé esett, de kevés ideig.

17. lundi

Reggel 8 órakor Argenteuil-be⁸⁰ mentem az ott talált Dolment megnézni; ott ta-

lálkoztam a párisi társulat elnökével Leguay Louis, a meaux-i könyvtárnok Carro urral, ki B. Eötvös Miniszterurral a Rhenuson⁸¹ utazva, 's őt igen tisztelteti; tovább Girard de Raillé^{*82} és Bourlier Eugène urakkal.

1 órakor a kiállításban jelentem meg.

Leguay úr a tagsággal kínált meg.⁸³

Reboux úr nem jött el lábaja miatt.

B. Ramsonnet úr tőlem elbucsuzott.

Borus, kissé szellős idő.

18. mardi

30r

Lejöttem 9 órakor a tárlatba. 2 óra után távoztam.

Reboux urat látogattam meg.

Gróf Zichy Edm. úr Ő Exc. a két koronázási nagy arany érmét állítja ki.

10 órakor összejövetel az Archeologia international

Aigner Károly urtól és Hoffmannétól kaptam társulat érdekében⁸⁴ levelet

Türr generalisné⁸⁵ 10 után jön. 2 után Mr Reboux – 10 le matin jött, de már akkor nem talált Borús de jó idő.

19. mercredi

10 órakor a Bibliothèque imperiale-ban dolgoztam.

1kor jelentem meg a tárlatban.

6 órakor távoztam.

Forgeais úr ajánlja a párizsi Sphragistikai társulatot cserére.

D^c Carron⁸⁶ úr a magyar tudom. Akademiának könyveket ajándékoz.

Irtam főapát úr Ő Méltóságának,⁸⁷ Hoffmanné – Bubits – Aigner Károly és Lajos – és Gervay Károly Urnak.

M. Caron au musée de l'artillerie.

Hudetztló levelet kaptam.

Szép idő, kissé borus. Vermes Úr Bácskából látogatott.

20. jeudi

Mise után Meillet⁸⁸ Poitiersi patikarius

urat kerestem fel, ki a muzeumi és egyetemi muzeum számára több kőemléket ajándékozott; ott ismerkedtem meg Anatole Roujou urral, ki a Choisy-le Roi-i ásatásra meghítt.

10 óraker a tárlatba jöttem; és a portugáli biztossal⁸⁹ a [kiadásoknak⁹⁰] cseréje miatt értekeztem.

Délután az Anthropologiai társulat ülésében voltam Rebox urral. Estve Ellghienben Téreynél. Horváth-országi látogatók.

Kellemes idő.

Wrin(?) Nicolaus, zágrábi kapitány elbucszúzott.

Chabrouillet úr jelentette magát mára, és jelen is volt.

21. vendredi 30v

Reggel Carro úr „Meaus-ból” kedves művét vettem ajándéku.⁹¹

Délben a Bibl. [iothèque] Impér[ial]ban. Egyik őr úr az egész intézetet mutatta.

2 óraker kijöttem a tárlatba és maradtam 6 óráig.

Semmi ujság.

Jó idő.

22. samedi

Reggel 7 óraker Roujou urhoz Choisy-le-Roiba Rebox úr társaságában. Később Schmidt Waldemar úr is lejött. Megnéztük Roujou úr gyűjteményét, azután kiementünk St-Georges felé, hol a régi helyek kövei közt némi csekély silex darabkát találtunk.

Este haza felé jöttünk.

francia nyelvtannal foglalkoztam.

Pornerol urral és a philologiai társulat egy tagjával találkozáván, Ribáry és Budencz urakat említém, kiket tagokul akar ajánlani.

Reggel borús, délután tikkasztó hőség.

23. dimanche

Mise után 9 óraker kijöttem a tárlatba. Semmi ujság.

Schultz Ferencz pécsi hazánkfia 2 évi művészi utjából, Spanyolhonból haza térven, két napi itt léte után, meglátogatott. Szarvady úr a tárlatot meglátogatta. Elmentem 5 ½ óraker.⁹²

H. A. urnak 1 Nap. kölcsönöztem

Irtam Hudetznek.

Szép idő, de nagyon szellős, ülőhelyemet változtattam, de itt is roppant nagy a lég-huzam.

24. lundi 31r

Lejöttem 9 óraker.

A császári herczeg a tárlatban volt, hozánk nem nézett be.

5 óraker a tárlatból Enghien-be Türr tábornok urhoz, hol Térey és Hindy⁹³ urral ebédeltünk.

Borús de jó idő. Este esni kezdett és szakadva tart, más napon is folytonosan az esőzés.

25. mardi

Reggel a császári könyvtárba; onnan 2 óraker a tárlatba; hatkor az amerikai circusba. Egész nap esik az eső; este igen nagy eső volt.

26. mercredi

10 óraker a Bibl. Imperialban a térképek osztályban dolgoztam. 2 óraker a tárlatba 6-ig.

Gf Zichy Edmund ó Excellentiája látogatta az osztályt.

a kis Heinrich fiu verset csinált a koronázásra.

Derült, jó idő.

27. jeudi 31v

Lejöttem 10 óraker – 6ig.

Gf Wenkheim Frigyes látogatott meg.

Filimonow úr számára igen rövid jelentést kell összeállítani a kiállításról.

Du Sommerard Urnak bővebb catalogus kellene.

Kubinyi Ő Méltóságának és Budenz urnak írtam.

Szép idő van.

28. vendredi

Reggel a geographiai osztályban.

2 óraker a kiállításba jöttem.

6 óráig tartozkodtam.

Lippert látogatta meg a kiállítást.

A francia császárné⁹⁴ egy spanyol herczeggel a gyűjteményt látogatta meg, de nálunk nem volt.

Szeles idő.

29. samedi

Reggel Engienben miséztem Térey Pál barátom neve napján – és az egész napot kint töltém.

Igen jó idő volt.

30. dimanche 32r

Mise után 10 óraker a tárlatba jöttem. 6 óráig a kiállításban voltam.

Schulcz Ferencz úr elutazott.

Zittritsch⁹⁵ urtól vettem barátságos levelet.

Igen szép idő van.

JUILLET [JÚLIUS]

1. lundi

Ma a díjak elosztása levén, nem jöttem a tárlatba; melyben a mi osztályunk úgy is el volt zárva.

Roppant meleg volt, éjjel eső.

2. mardi

Reggel 9 óra után lejöttem. 6 óráig.

Karlofszky⁹⁶ úr jött el a kiállításunkba.

Ma sok magyar vendég látogatta a gyűjteményeket; az archeologiai osztály egy részét magyaráztam. Holnap 12 óraker a Louvrebe[n] találkozunk.

Brucknerné a kiállításban keresett meg.

A portugáli osztályban dolgoztam Aragon urral.

Borús, de jó idő van.

3. mercredi 32v

9 óraker lejöttem a tárlatba – 2ig ekkor a

magyar urakkal a Louvre-i museumot mentem nézni és magyarázni. 3 óraker visszajöttem 5-ig.

Ma a Bizottmány Miksa császár sajnos kimulta fölött a (kessel?) szándékozik a thronhoz járulni.⁹⁷

Sogor asszonyommal⁹⁸ Bois-de Boulogneba, este Cirque impérialba mentünk.

Szellős idő.

4. jeudi

10 óraker a vidéki archeologokkal Blanc Numánál⁹⁹ levetettük magunkat.

12 óra előtt bejöttem a tárlatba, maradtam este 6 óráig.

Sárkány Urnak az Arch[aeologiai] közle[mények] correcturáját elküldtem ifjabb Tálics úr által.

Szellős idő. Délben esik az eső; éjjel is.

5. vendredi

10 óraker a cs. könyvtár geographiai osztályában dolgoztam. 12 óraker a Hôtel Clunybe mentem, hogy ott a magyar urnaknak a gyűjteményt magyarázzam; de magyarosan senki sem jelent meg, még arra sem érdemesítettek, hogy nem jöveletli szándékukat velem tudatták volna! Máskor jobbra is fordíthatom időmet.

2óra után Mortillet urral és még néhány franczia tudóssal találkoztam az expositióban. Megigérte, hogy a küldendő magyar tárgyakra nézve a Congressus alatt helyiséget fog rendelni.

A Sultan¹⁰⁰ a kiállításunkon keresztül ment, de senkivel meg nem állt.

Felhős idő.

Délben esik az eső.

6. samedi 33r

10 óraker az[!] Bibliotheque Imperialba mentem.

4 óraker megjelentem a tárlatban.

Télyf urtól vettem Theotoki¹⁰¹ úr számára levelet.

Felhős, de nagyon is forró idő.

7. dimanche

Lejöttem 10 órakor a tárlatba. Maradtam 5-ig délután.

A Szász-weimari herceg¹⁰² nézé szekrényeinket – de teljes incognitóban.

Kormányzó ifju Liechtensteini herceg mulatott a tárlatban;

Bakitstól kaptam levelet. feleltem neki; Hoffmannénak. Zittritschnek

Szép meleg idő.

8. lundi

Lejöttem 9 órakor a tárlatba. – 6-ig.

11 órakor a Császárné nézte meg a gyűjteményt és hosszabb ideig szekrényünk előtt mulatott.

Kilencz órakor Mortillet úr fog jönni az artilleriai muzeum¹⁰³ igazgatójával 9. órakor.

Falke urat aviziozni.¹⁰⁴ 11.-12. francia Histoire du travailban várja Lichtensteini herceg.¹⁰⁵

Viollet-le-Ducnek küldtem el a levelet. Mr Henry, Berthoud Redacteur de la Patrie kér francia katalogust.

Borús de jó idő.

9. mardi¹⁰⁶

33v

Szép idő

10. mercredi

Levelet kaptam Chabouillet urtól – Engedélyt a botanikus kert és a Catacombák látogatására.

Estve Reboux urnál voltam.

Szép idő.

11. jeudi

Ma reggel Ludvig sógorom érkezett Bécsből és Hôtel Bergeronba szállt.

Chabouillet urnál voltam.

11 óra felé a tárlatba kijöttem.

Simonyi Ernőnél voltam a biztosítás végett.

6 órakor haza mentem.

Szép meleg idő.

12. vendredi

34r

A. Comendinger nejével Constantina-polybul¹⁰⁷

Lejöttem 11 órakor.

Mortillet úr a tárlat rövid leírását közlé nyomtatásban.¹⁰⁸

Charences urtól és Főapát ŐM[éltóságá]tól levelet kaptam. A felhívást Kubinyi Ferencz urhoz „a Napló Számára” elküldtem.

Csendes eső esik.

13. samedi

délelőtt 11 órakor Miksa császárért ünnepélyes requiem a német templomban rue Lafayette 212.

2 órakor az assecuratiói 75 fr. felvettem

3 órakor a catacombákat[!] néztem meg Ludvig és Czakó¹⁰⁹ családdal.

4 órakor a tárlatba jöttem – 6 óráig.

Este Sz. Cloudba mentünk vacsorálni Smotzer nagybányai prépost urral.

Egész nap kellemes idővel bírtunk.

14. dimanche

Miséztem 7. órakor, déjeuner Reboux urnál.

Berthoud urhoz délben mentem, szép gyűjteménye van; ígért museumunk számára egész gyűjteményt. Rue Rochefoucauld 48 sz. a.

Térey barátom meghítt magyar ebédre.¹¹⁰ Kerestem Reboul(?) urat n. o. 28. sz. a. a biztosítás ügyében; nem találtam.

Vendégeim Versaillesban vannak.

Főapát úr Ő M[éltó]ságának írtam. 6 órakor távoztam.

Délután 2-3 nagy eső, széllel.

15. lundi

34v

9 órakor az Unio és a Compagnie générale-nél voltam a magyar tárgyak biztosítása ügyében.

11-kor a kiállításba jöttem.

Lábam még mindig fáj és a vértől feketék.

6kor sógorommal elmentem.

Borús idő.

16. mardi

Reggel 9 után Bibl. Imperialba, hol 3 óráig dolgoztam.

Purgernek irni!¹¹¹

½ 4re a tárlatba jöttem 6-ig.

Ludvig sógorom, nőverével ma távoztak.

Borús idő és szeles.

17. mercredi

Mignéhez 9. óraker (Grand Cafénál találkoztunk Fábían úrral.)

10 óraker bejöttem a tárlatba 1-ig. Császári könyvtárba mentem

Henszlmann úr Benkó úrral, és másokkal, Londonba utazott.

Borus, kissé szellős. Purgernak írtam.

18. jeudi 35r

9án[!] után lejöttem a tárlatba – 6ig.

a Catalogot elkészítém nyomatás alá.

Borús, szellős idő este nagy eső.

19. vendredi

9 óraker lejöttem 5ig.

Szentiványi Károly alsóházi elnök és B. Kemény Zsigm[ond]¹¹² látogatták meg osztályunkat.

Irtam Hoffmannénak, Bubics, Aigner, és Türr tiszt. urnak.

Este az afrikai nőt¹¹³ néztem meg.

Reggel nagy eső 10 után derül, hideg van.

20. samedi

Lejöttem 9 óraker, 12-ig. Az érsekhez¹¹⁴ délben mentem, a misézési engedély meghosszabítását[!] kérni. A követségénél B. Fischer Luiza asszony úti leveleért tettem lépéseket.

Este otthon irtam.

Türr tábornok úr meghítt dejeunère

Simonyinál ebédeltém.

Borús, hideg idő; este kis eső.

21. dimanche 35v

Miséztem.

Irtam a számadásokat.

11-kor lejöttem a tárlatba. ½ 2ig. 2 óraker az általános [!] katonai zene próbára a régi expositió palotában.

ausztria [!] az első jutalmat nyerte

fizettem 5 francot.

Patikárus zenészei először játszanak Fanta sörödéjében.¹¹⁵

Este Czakóékkal voltam.

Borús, szellős idő.

22. lundi

Lejöttem 9 óra előtt,

A stampigliák lerajzolása miatt maradtam 6 óráig.

Írtam Sógoromnak

és Dudiknak.

Borús de nagyon tikkasztó idő.

23. mardi

Lejöttem 10 óra előtt, előbb Abbé Migne-nél voltam Fábían úrral, de ismét nem beszélhettünk vele. Haza tértem 6 óraker.

Délben Simonyinál.

Czakóék, Fenotzer prépost és Lonovich¹¹⁶ Londonba utaztak.

A bajor király¹¹⁷ az osztályunkat meglátogatta de csak átmenet. –

Szép idő, tikkasztó meleg.

24. mercredi 36r

Lejöttem 10 óraker – haza 6kor.

Mr Berthoud entre 1-2.

Borus, 6 óraker nagy zivatar.

25. jeudi

Lejöttem 10 előtt, haza 6-óraker.

Diehl ebenisttel¹¹⁸ ismerkedtem meg Atila szekrényénél.

Délután ismét eső.

26. vendredi. Sainte Anne.¹¹⁹

Lejöttem 12 óraker 5-ig.

Achille Jubinat Député an corps-legislatif, 6, sur Boudreau. (chez lui tous les dimanches de midi a 4 heures.) Souhaite pour Mme un buse Hongrois.¹²⁰

Purgernek írtam.

Farkas úr ügyében jártam el az expositióban.

Reggel esett. Renaux elkészíté a mappát.

27. samedí 36v

Lejöttem egy óraker, mert a Finály által [küldött] könyveket át kellett vennem a hivatalban.

Este Rupprecht rokonomnál voltam.

Reggel esett az eső.

28. dimanche

Lejöttem 11 óraker – 4-ig.

Czakóék elé mentünk.

Este Simonyival voltam.

Borús idő, de nem esett.

29. lundi

Lejöttem 9 óraker – 5ig.

Tisztítottam a szekrényt.

4 magyar iparos jött ki, az egylet költségén.

Borús idő, nem esik.

30. mardi 37r

Ebédeltam Rupprecht urnál.

Lejöttem 2 óraker – 6ig.

Este Pongor és Sipler hazánk fiainál.

Fogadtam Ipolyinak szállást Hotel Bergeronban.

Elküldtem a Vallásügyi miniszternek szóló levelet; irtam Ipolyi, De Linas, Henszlmann uraknak.

Borús idő, meleg.

31. mercredi

Lejöttem 10 óraker 6ig.

Smotzer és Lonovich ma utaztak el;

Mr Butler ajánlja Missouriii ásványait cserére.

Borús idő; meglehetősen meleg.

Finálynak irtam. Rózsaynak¹²¹ úrni!

AOUT [AUGUSZTUS]

1. jeudi

Lejöttem 8 óra után – 6ig.

A császárt várták az osztályba de nem

jött-el.

A Missouri gyűjteményt néztem meg cserevégett.

2. vendredi 37v

Dolgoztam a cs. könyvtárban. a könyvtári gyűjteményt és Louvret néztük meg Czakoékkal.

Este Cendrillont¹²² tekintettük meg a théâtre Chatelet-ben.

Szép scenaria, üres, bolond darab.

Este nagy hideg volt.

3. samedí

Lejöttem 4 óraker – 6ig.

Miután a cs. könyvtárban dolgoztam, a régészeti térképet készítem.

Kossuth Ferencz urral találkoztam Simonyinál.

Egész nap borult, hideg idő van.

4. dimanche

Lejöttem 11-kor – 2ig az expositióban.

Invité chez Mr Jubinal. 6 rue Boudreau vide 26.

Megnéztem az érdekes gyűjteményt. Délután Blancard urnál maison-Lafitte-en Török Józseffel¹²³ és Czakoékkal.

Jó meleg idő, borult.

5. lundi 38r

Lejöttem fürdés után 10 óraker – 4ig.

Türrhez meghíva, de mivel Ipolyi sürgönyözött, ennek elé megyek.

A Császár és Császárné az ausztriai osztályt meglátogatták. Fischer úr egy 24 személyre való service-t adott el a Császárnénak.

Jó idő, felhős.

6. mardi

Délelőtt a császári könyvtárban. Kijöttem 2-től 6-ig.

Ipolyi érkezett este Strassbourgból.

Borús, hideg.

7. mercredi

Délelőtt otthon dolgoztam 1-ig. a tárlat-

- ban 6-ig.
Írtam Bakitsnak.
Borús idő, hideg.
8. jeudi 38v
Lejöttem 9 óraker.
[olvashatatlanra áthúzott név] Türr tábornok urhoz 5 előtt.
Borús, hideg idő.
9. vendredi
Lejöttem 11 óraker. – 4ig.
Hotel Clunybe.
Borus, meleg idő.
10. samedi
Lejöttem 10 óraker. – 6-ig.
Kaptam a Miniszterium levelét fizettem 1 f. 20 centim
Tiszta, meleg idő.
11. dimanche 39r
Otthon készültem a Congressusra,¹²⁴ nem jöttem le a kiállításba.
Délután Reboux, Mortillet, Ginisty uraknál.
Estve Simonyinál ebéden.
Tiszta, meleg nap.
12. lundi
Reggel Reboux urral Vulliet-nél les ternes 50, rue Ste Marie.
Gyönyörű paleontologiai gyűjteményét néztem meg.
Lejöttem 9 óraker.
Irtam Hantkennek.
Tiszta, forró nap.
13. mardi
Reggel dolgoztam értekezésemel Renaux-val.
Lejöttem 3 óraker. 6-ig.
Levelet kaptam Czakótól
Este beszélgettem Renauxval Solarinál.
Longperrier – urtól kaptam akadémiai jegyeket.
Tikkasztó, kiállhatatlan meleg.
14. mercredi 39v
- Délelőtt dolgoztam értekezésemel Renaux-val.
Lejöttem 1 ½ óraker 6-ig.
Sok nép van a kiállításban.
Tikkasztó meleg. 36 fok.
15. jeudi
Reggel miséztem, lejöttem, 10 – 4ig.
Este kivilágítás.
Szép idő.
16. vendredi
Dolgoztam 12-ig a császári könyvtárban.
Lejöttem 12-ker 4ig.
Szép idő.
17. samedi 40r
Dolgoztam a Cs. Könyvtárban.
2 óraker Congressus megnyitása.
4 óraker a tárlatba jöttem.
Dinée Drehernél,¹²⁵ Schefer¹²⁶ tanácsos urtól adva. küldöttek egy láda muzeumi tárgyat.
Szép idő.
18. dimanche
8 óraker Ipolyival Rheimsba mentem.
8kor este haza.
Nagyszerű család.
Szép meleg idő. Zelnik urtól levelet kaptam.
19. lundi
Lejöttem 9 óraker, és a ládát kipakkoltam.
Levelem a Pesti Naplóban kijött.
Szép idő. Ipolyi bucsuzik.
20. mardi 40v
Délelőtt 11 óraker Sz. Roch egyházában¹²⁷ miséztem mintegy 80 magyar jelenlétében; utána rövid szónoklatot tartottam. Nem jól érezvén magamat, csak este keltem fel ismét, hogy Asmieresben¹²⁸ a díszlakománál jelen lehessem. Sok pohárköszöntés közt Türr István tábornokot felköszöntöttem és azon 5 hatalomnak melyek a magyar hontalanokat elfogad-

ták: a török – olasz – francia – angol – és Ész. [ak] Amerikaiknak hálát mondtam. Délben nagy eső volt, a lég estefelé mégis meleg maradt.

21. mercredi

9 óraker a congressus tagjaival St. Germainbe mentünk a muzeumot vizsgálni.

3 óraker a tárlatba jöttem – 6ig.

Nem jól érzém magamat!

Bakits barátom által 800 pft kaptam váltóban.

Este a gyűlésen voltam.

Jó idő.

22. jeudi

Lejöttem 9 óraker.

Gyengélkedem, mert a francia ételtől undorodom.

Ülésekre járok mindennap.

Meleg jó idő.

23. vendredi

41r

Dolgoztam értekezésemen.

11 kor lejöttem a tárlatba 6-ig.

Henri Martinhez vittem Kalauzomat.¹²⁹

Este ülésben. Igen meleg idő van.

24. samedi

lejöttem 11kor. – 2ig.

innen ülésbe.

Worsane-nak egy példány adtam a Kalauzóból.

Nagyon meleg van.

25. dimanche

Amiens-bementem az anthropologokkal, Geinittzel visszajöttem.

Iszonyu meleg.

26. lundi

41v

lejöttem 9 óraker – 6ig.

Horvath Boldizsár igazságügyminiszter úr látogatta a kiállítást.¹³⁰

estve az ülésben voltam.

Nagyon meleg van, éjjel mennydörgés és eső.

27. mardi

Hérits Antal, Czinfalvi Plebánus Ville. Rue 29 Juilleth Hotel Bergeron

Lejöttem 1 óraker. – 6-ig.

Reggel Horváth miniszter urnál tisztelegtünk, Térey és Henszlmannel.

Délután az Esztergomiak érkeztek.

A Neumeyer féle vonattal mintegy 100 Magyar jött. Éljenek.

Torma Károly jött Nejével.

Reggel eső, hideg idő, este felé tisztult.

28. mercredi

Lejöttem 2 óra előtt.

Reggel az anthropologiai, később a miniszteriumnál a mexikói muzeumot szemléltem meg a congrès társaságában.

Az archa[e]ologiai Közlemények bemutattak a congressuson.¹³¹

Meleg, tiszta idő van.

29. jeudi

42r

Lejöttem 9 ½ óraker – 1ig, innen a congrès ülésébe.

Bemutattam értekezésemet és az abroszt!¹³²

Délben rendez-vous Tormával

Jó idő.

30. vendredi

Lejöttem 9 óraker – 4ig.

Bakitsnak két szekrénye érkezik. Egger¹³³ úr állit ki igen érdekes tárgyakat.

felhős, de jó idő.

31. samedi

Lejöttem 9 óraker - - 3-ig.

Horváth Boldizsár minister úr¹³⁴ látogatta az osztályt;

Bakits darabjait kiállítottam.

Jó meleg idő van.

SEPTEMBRE

1. dimanche

42v

Lejöttem mise után 11 óraker. – 5ig.

az Esztergomi urakat¹³⁵ felkerestem Hôtel Villedóban, Versaillesba mentek.

levelet kaptam Emich és Schulcz uraktól.

2. lundi

Lejöttem 9 1/2kor – 6ig.

Billancourthban voltam Kühn urral.

Eső után szép idő.

3. mardi

Reggel a császári könyvtárba mentem, találkoztam Frankllal.

Emich könyvét elhoztam a miniszteriumból.¹³⁶

Bejöttem 3 óraker – 6-ig.

Reggel esett az eső – 9^{kor} tisztul.

4. mercredi 43r

Dolgoztam a császári kéziratárban 1-ig, azután kijöttem – 6ig.

Este az esztergomiakkal.

Melczer Personalis úr meglátogatta a tárlatot.

Bocskay 2 – 5-ig.

Délben nagy zápor.

5. jeudi

Lejöttem 9 óraker. 5-ig.

Császári könyvtárban dolgoztam.

Franks Auguszthoz ebédre hívtam.

Irtam leveleket: Kretschmannak, Bubicsnak, Váradynak, Sógoromnak, Schulcznak.

Reggel csendes, folytonos eső.

6. vendredi

Császári könyvtárban találtam Cassianust és Ptolomaust leggyönyörűebb kiadványokban.

A catalog utolsó correcturája.

Bejöttem 2 – 6ig.

Borus hideg, szeles idő.

7. samedi 43v

A császári kéziratárban dolgoztam; a holló átváltoztatva; W [!] László közbeszúrva; tehát Mátyás halála után változhatott.

Bejöttem 2 óraker- 6-ig.

Szeles, de jó idő.

8. dimanche

Mise után leveleket irtam: Sárkány, Ba-

kits, Várady, Morva, Czakó uraknak.

Lejöttem 12 óraker – 5ig.

Kissé felhős, szeles idő.

9. lundi

Lejöttem 9 óraker, haza mentem 5 1/2 óraker

Szeles, kissé borult idő.

10. mardi 44r

Reggel a császári kéziratárban 2 óraker – 6ig az expositióban.

Kértem Térey urat a biztosítás rendbehozása végett, de a levél, melyben a díj megíratott elveszett.

Klapkával¹³⁷ ebédeltünk Vefournál.

Este a commissio Klapka tábornok urral ebédelt.

Szép, felhős idő.

11. mercredi

Reggel leveleket irtam:

Mommsennak, Amiensre, Hefnernek Münchenbe, Ulleinnak Kubinba¹³⁸ etc.

12 óraker Szarvady úr fiacskája temetésén 1 1/2 – lejöttem 5-ig

Szerelmeivel ebédeltünk.

Szép idő, kissé szeles.

12. jeudi

Lejöttem 9 óraker – 6ig.

Hauer geologiai intézet igazgatója látogatott meg.

Délelőtt esett, borús.

13. vendredi 44v

Reggel a cs. könyvtárban dolgoztam.

Bejöttem 2 óraker. – 6ig.

Eső.

14. samedi

Reggel a császári könyvtárban 2ig.

4től a kiállításban 6ig.

Borús, szellős idő.

15. dimanche¹³⁹

Lejöttem 9 1/2 óraker. – 5-ig

Ligeti úr sziveskedett, Nagy Endre[,] Bakits, Hoffmanné levelét elvinni.

Szellős idő.

16. lundi 45r
 Lejöttem 9 óraker 6-ig.
 Söndernyr [?] kisasszony ma távozott haza.
Ginistyék látogattak.
 Franksal a catalogot átvizsgáltuk.
Egy hete hogy a kéziratot kértem minden eredmény nélkül.
 Felhős, szellős idő.
17. mardi
 A könyvtárban dolgoztam 2ig.
 Kijöttem ½ 3-ra.
 Rupprechnél voltam estve.
 Szellős, hideg, felhős idő.
18. mercredi
 Dolgoztam 2ig a cs. Kézirattárban. Erzsébetről a Sz. Denisi Chronikában említés. Sz. Louis alatt.
 Kijöttem ½ 3ra – 5ig –
 tegnaptól kezdve ½ 6 ra zárják az osztályt.
 Igen hideg; eső esik déltől fogva.
 Megjelent a francia catalogus.¹⁴⁰
19. jeudi 45v
 Lejöttem 9 óraker.
 Franks urtól Bakits számára 250 fct [francot] felvettem.
 Ma Podhorszky úr felmondta a lakást.
 Jó idő;
20. vendredi
 Lementem 10 óraker a császári könyvtárba.
 A sz. denisi Mkat(?) vizsgáltam át.
 Torma zománczos ékességét vettem át, 25 fcha [francba] kerül megújítása!
 Kijöttem 2 ¼ óraker. – 5 ½ óráig.
 A sesinó ügyében eljártam Chabouillet urnál; de mivel nyilvános látogatás napja volt, a darabot nem nézhettem meg.
 Reggel borult, 3 óra után tartós zivatar, roppant esővel.
21. samedi
 9 után a császári könyvtárba mentem
- 12 ½ kor a fűvészkertbe, hol Fischer urral értekeztem a kövületek cserélése miatt.
 4 óraker a kiállításba.
 Guyonékkal¹⁴¹ ebédeltem Drehernél.
 Szép idő.
22. dimanche 46r
 Lejöttem 10 óra előtt.
 A württembergi és hollandi osztályban dolgoztam.
 Leveleket Leguay és Momsen urnak küldtem.
 Szép tiszta idő.
23. lundi
 Lejöttem 9 ½ óraker – 5 ½ig.
 dolgoztam Dániában.
Térey urat felszólítottam másodszer a tárgyak biztosítása ügyében, de a biztosítás díját nem tudja, mert a levél elveszett; megígérte, hogy rögtön fog írni.
 Leveleket küldtem Renaut által Szkuly Ferencz és Bakitsnak, Kubínyi Ágoston etc.
 Szép tiszta idő.
24. mardi
 Fürdés után a cs. könyvtárba; a livres du merveillesben Igen jeles a ruházat főleg a tatároké.
 A fűvész kertbe pontban 1. óraker voltam, hol igen szívesen fogadott d'Aresiae [?] úr, és a cserére ajánlá a doubletteket.
 3 után bejöttem a tárlatba – 5 1/2ig.
 Szeles, felhős idő.
25. mercredi 46v
 10kor a cs. könyvtárba, miután Hirsch czimermetsző urnál Hefner müncheni czimertani igazgató úr dolgában eljártam.
 3 ½ óraker a könyvtárból a kiállításba.
Froissart- és Lancelotot használtam.
 Szeles, komor, hideg idő.
26. jeudi
 Lejöttem 9 óraker – 5 1/2ig.
 Este Café – chantant-ban az Expositió épületében.

3 – 5. Guyon [ceruzás bejegyzés]

felhős, hideg idő

27. vendredi

10kor a Biblioth. Imperialeban.

2 óraker a kiállításban. 5 1/2ig

MORszágra vonatkozó sorokat találtam a Livre des Merveilles-ben.

hideg, tiszta idő.

28. samedi 47r

10 óraker a császári könyvtárba mentem.

12kor az éremtárba Doboczky ügyében.

12 1/2kor a jardin des Plantesban,¹⁴² hol a legkitünőbb nagylelkűséggel minden kettőseiket rendelkezésem alá adták. – 3 fiókot elvégeztem, és a legszebb példányokat, többször nagyobb számmal választottam.¹⁴³

¼ 4re kijöttem a kiállításba 5 1/2ig

hűs, kissé borús idő.

29. dimanche

Lejöttem 9 ½ óraker 5 1/2ig.

átvettem Rontni [?] urtól lemásolás végett a mexikói nucleust.¹⁴⁴

Az estét Guyonéknál töltém.

hűs, tisztás, kissé felhős idő.

30. lundi

Lejöttem 10 óraker.

Ma ugyanazon házban az 5ik emeletbe hurczolkodtam. Van 50 havi frankért, két ablakos, balkonos tiszta szobám és csak 94 lépcső! de egy hó nem a világ.

Szomorú, borús idő; de nincs sem hideg sem szél.

Octobre [Október]

1. mardi 47v

10 óraker a császári könyvtárban; Filimorval[!] ott találkoztam.

12 ½ óraker Jardin des plantes-ba mentem, és tovább válogattam.

4 óraker a kiállításba. 5 1/2ig

A Meilletféle darabokat Reboux úr jóknak mondja.

felhős de jó idő.

2. mercredi

10kor a könyvtárban. 12 1/2kor jardin des Plantesba.

3 -5 ½ ig a kiállításban.

Valami Jónásné volt nálam.

felhős de szép idő.

3. jeudi

lejöttem 9 óraker. – 5 ½ ig.

4 óraker Cortambert úr fog jőni.

Reggel esett az eső, különben nem hideg az idő.

4. vendredi 48r

Csász. könyvtárba 10kor

12 ½ a jardin des plantesba pakkoltam az első szekrényt

3 ½ kor a tárlatba

Mától 5 óraker záratik.

Eső 3tól, hideg van.

5. samedi

lejöttem 9 előtt – 5-ig

Luidenschmitttel találkoztam Mainzból.

Este Vidacs Jani jött a tárlatba

Kossuth Ferencz elutazik

Szép, tiszta de hives idő.

6. dimanche

10 előtt lejöttem a tárlatba. 12ig.

Mendonba Ginisty családdal St. Julien családnál.

Hideg, borús nap.

7. lundi 48v

Lejöttem 9 előtt – 5ig

Dolgoztam a kiállításban, dél után 4 óraker

Oceaniában egy két vonással a kórégiségeket jelezvén anesztáltattam a túlbuzgó Sergeant – által és a commissaire-től megdorgáltatván – bár mint maga mondá a rendelet a francia commissiótól ridicul,¹⁴⁵ elbocsájtattam.

Voila!

Esik az eső, hideg.

8. mardi

*Délelőtt a Bibl. Imperialeban dolgoztam.**Később 1 óraker a jardin des Plantesba mentem, dolgoztam 4ig.**Nem voltam a tárlatban, melyet már 5kor bezárnak.**Egész nap esett az eső; hideg van.*

9. me

*Lejöttem 9 óraker.**1 kor a Jardin des plantesba.**Komor és változtatva tiszta idő, hideg van.*

10. jeudi 49r

*Lejöttem 9 ½ óraker – 5ig**A hollandi királyné¹⁴⁶ látogatta osztályunkat és főleg tárgyainkat és a kristály de rocheokat¹⁴⁷ méltatta ¼ órai figyelmére. Sok kérdést tett, egyes tárgyakat kezébe adtam és 3 katalogot elfogadni kegyeskedett.**Komor, hideg idő*

11. vendredi

*Lejöttem 9 ½ óraker – 12ig**azután a császári könyvtárba mentem.**Tiszta, híves idő.*

12. samedi

*10 óraker a császári könyvtárba, onnan 2 óraker az expositióba 5-ig.**Elküldtem a [Pesti] Naplónak V. Parisi levelemet¹⁴⁸**Eső esik, hideg idő van.*

13. dimanche 49v

*Lejöttem 9 1/2 óraker – 5ig.**Genistyéket [!] az expositióban vendégül fogadtam, este Simonyinál voltunk.**Egy pár fejelésért 18 francot, egy Napoleond'ore felváltásért 15 cantimet fizettem.**Komor, jó idő.*

14. lundi

*Lejöttem 9 óraker – 5ig.**A szekrényt tisztogattam.**A magyar művészi tárgyakra ma a czedulák kitűzvék; bár a többin is láthatób-**ak lennének.**Felhős de tiszta idő.*

15. mardi

*Délelőtt a bibliotheque imperialeban, miután elébb a császári archivumokban, a nismesi St.Egyed apátság¹⁴⁹ okmányok után híjában kérdözösködtem[!]; a Kézirattárban a Chartulariumra¹⁵⁰ akadván, abban nagyon érdekes okmányokat födöztem fel.**3 óraker a tárlatba.**Estve Keimel urnál.**Chlotild (Napoleon) herczegné¹⁵¹ osztályunkban sokáig mulatott.**Sáros, piszkos idő.**még ma 32.000en felül látogatták az Exposit[iót].*

16. mercredi 50r

*10^{kor} a császári könyvtárba, hol 2ig dolgoztam — innen a Jardin des plantesba hol a battavári kövületeket igen sürgették.**3 ½ kor – 5ig a tárlatban.**Tiszta, nedveses idő.*

17. jeudi

*Lejöttem 9 óraker, 5ig**A hollandi királyné 3^{ad} izben látogatta meg tárlatunkat, 's engem meglátván szívélyesen köszöntett[!], mondván: „So freut mich, Sie wieder hier zu treffen. „Ich bin schon zum drittenmal hier, denn ihre Sachen interresieren mich sehr.”**Az expositio N[ovem]ber 17eig kinyujtatik. Eső esik.*

18. vendredi

*Fürdés után, 10kor a császári könyvtárban dolgoztam 2 – 5ig a tárlatban**Még mindig sok ember a tárlatban.**Borús idő, kissé esett is.*

19. samedi 50v

10kor a császári könyvtárban, honnan 2 ½ óraker az expositióba, hol 5ig maradtam.

Clémence királyné testamentumával vesződtem.

Este Ginistyéknél.

borús, de jó idő, néha egészen tisztára változik.

20. dimanche

Reggel a mise után Durean urnál, ki a francia literaturai lapot kiadja.

1 óra után Expositióban – 5ig. felhős, de jó idő.

21. lundi

Lejöttem 10 óraker – 5ig.

11kor még köd van, utóbb tiszta, jó idő

22. mardi 51r

Reggel a császári kéziratárban.

A tisztviselő uraknak 10 pld catalogust adtam.

Mától fogva 4 ½ óraker zárják a tárlatot.

1 ½ óraker az expositióba jöttem.

Amiens-ből levelet küldtek, a csere végett.

Lessages(?)urat kerestem a múzeumi ügyben.

Szép, tiszta idő.

23. mercredi

10kor a kiállításba 1-ig.

Ma 3 óraker Ő Felségét várjuk a strassburgi indóházban.

Már reggel az osztrák császári lobogót látni a házakon kitűzve.

Reggel ködös, később igen tiszta az idő.

24. jeudi

Lejöttem 9 ½ óraker – 4 1/2ig

Ő Felsége meglátogatta a tárlatot és igen élénk éljenzésekkel fogadtatott.

Mr Bertrand jön engem keresni.¹⁵²

Szép idő.

25. vendredi 51v

Lejöttem 9 óraker 4 1/2ig.

Károly főherceg az osztályban volt.

A hollandi Királyné Alex herceggel¹⁵³ a tárlatot látogatta.

Szerencsém volt a magas asszonyt az osz-

tályokon át kísérni.

Borús, de igen jó idő.

26. samedi

bejöttem 8 ½ óraker. – 4 ½ ig.

Ma kezdik a museumi tárgyak gypsbe öntését a st-germáni Museum számára:

226. arany. Bánó.

227. Bánó karika arany.

229. Fésű, Bánóé, elefantcsont

42. muzeumi bronztárgy

Borus idő reggel, de jó.

27. dimanche

a mise után 9 óraker a tárlatba jöttem le, maradtam 4 1/2ig

Roppant sok ember látogatta ma a tárlatot; mondjak[!] 150.000 ember volt itt.

Mondják, hogy Andrassy miniszter elnök úr látogat[t]a a tárlatot.

Borús de jó idő.

28. lundi

52r

Lejöttem 9 óraker – 4 ½ ig.

A Császár a tárlatban van.

Károly Lajos főherceg¹⁵⁴ a mi osztályunkban volt; kaptam jegyet a mai estélyre a városháznál a tribunere; de hasznát nem veszem.

10 óraker Longperier úr jó, hogy a két római minta-korongot lemásolja. Emich úr munkája egyik példányát a császári könyvtárnak ajánlja közbenjárásomra.¹⁵⁵

Borus, de jó idő.

29. mardi

Lejöttem 9kor. 4 ½ ig

a másoló vitte: arany karika 6. Vécsey.

Bakódi bracelet¹⁵⁶

fokos: Mármaros.

Spirale: Mármaros; Mihályi muzeumé, bronz.

bracelet

Grande fibul2 (2) Museo nationale

Grande Nadel

Museumé.

ressent[?]

9. objets

Gf Andrásy, báró Révay, Nádory tábornok úr a tárlatban.

Borús idő, de nincs hideg.

30. mercredi

lejöttem 8 ½ kor.

Őfelség a tárlatban volt.

Károly főherczeg is bejött.

A modelleur elvitte a nyakvértet (3) a kardot (4) – egy sarlót (Mus. 23)

Két kard (museum 4. 5) összesen 5 db

[ceruzás bejegyzés] + 2 db

[ceruzás bejegyzés] Mr de Longperrier

fait du dessin de deux plaques en argile de Sabaria.

[ceruzás bejegyzés] De Mortillet fait l'ob-

servation, que les rouleaux ne sent plus ren partie essentiel du haut-col de Istenmező.¹⁵⁷

borús idő, [folytatása ceruzás bejegyzés] délután szép.

31. jeudi

52v

Lejöttem 8 ½ órákor, miután a Miniszter Elnök Urnál tisztelegni kívántunk az Eliseében.

Őfelsége a tárlatban van.

Kiadtam a másolásra: (200) Mármarosi spirale

Sarló. Museum, (24); egy tőlem.

Egger braceletje: 7.21.19.

Két agyag minta a Museumból.

A kiállítás 3 nappal meghosszabbított.

Tiszta idő.

NOVEMBRE [NOVEMBER]

1. vendredi. TOUSSAINT [Rómer aláhúzta]

Mise után 9 órákor lejöttem. – 4ig az osztályokban kezdenek pakkolni

a 3 napi bevétel a szegényeké.

Igen szép idő van; nyári nap.

2. samedi

Mise után lejöttem 8 ½ órákor.

Őfelsége az osztályon keresztül ment, és

Fischer tárgyait megszemlélte.

Matejkó képe 50.000 francért megvétellett.

Didot és Fréresnél¹⁵⁸ voltam

Gyönyörű idő van.

3. dimanche

53r

Mise után lejöttem 9kor – 4ig

Kezdtam a kisebb tárgyak pakkolását.

Hideg szomorú idő.

4. lundi

Lejöttem 9 ½ kor; látogattam Priezdi-edzky [?] grófit Toldy ügyében

lemintázásra elvittek;

bakód[!]² bracelet, 2. gyűrű, egy csat

borús, hideg idő.

5. mardi

[ceruzás bejegyzés] Lejöttem 8-tól 12ig

– a császári könyvtárban dolgoztam

pakkoltam

Szép idő

6. mercredi

53v

[ceruzás bejegyzés] Lejöttem 8 ½ után pakkoltam

Császári könyvtárban.

bucszúztam.

Szép idő.

7. jeudi

[ceruzás bejegyzés] Lejöttem 8 ½ után

A StGermáni Museum igazgatójának tárgyaimat átadtam.

Archives imperiales.

Szép idő.

8. vendredi

[ceruzás bejegyzés] Reggel cimitière

Mont Parnasse-on

innend Chartresbe.¹⁵⁹

fényes kirándulás.

Szép idő.

9. samedi

54r

Reggel 8 ½ kor a tárlatba.

Pakkoltam

Reggel köd. [ceruzás bejegyzés vége]
Este Rouenba indultam.

10. dimanche

Az egész napot Thaurin urnál töltöttem
Rouenban, melynek bámulatos templo-
mait és szép provincialis muzeumát na-
pon át csodáltam.¹⁶⁰

11. lundi

Lejöttem a tárlatba.

Az osztrákok részéről meg [!] semmi el-
utazási határozat.

12. mardi [- nincs bejegyzés] 54v

13. mercredi

Este sok baj, és Neumann futkározása
után indultunk Párizsból.

A bepakkolt coupét feltörték a pályatisz-
tek, és a mi jószágainkat egy más wag-
gonba helyezték, miért az uton sok baj és
aggályunk volt.

14. jeudi [- nincs bejegyzés]

15. vendredi 55r

Éjjel 2 órakor Salzburgnál egy fináncz-
nehézség[!] miatt, feltartóztattunk.

Neumann társam a vonattal Bécsbe in-
dult, én a ládáknál visszamaradtam.

A waggon felnyitása után kitűnt, hogy Pá-
risban hiba történt a felpakkolásnál – és min-
den baj nélkül Bécsbe indulhattunk volna.

Szombaton [beszúrás!] Délután a Muse-
umot látogattam meg Salzburgban.

16. samedi

Este indultam Salzburgból Bécsbe.

17. dimanche

Reggel Bécsbe érkeztem, és sógoromhoz
szálltam; a ládákat csak délután 3 órakor
vehettem át, 's így csak másnap reggel in-
dulhattam egy külön coupéban Pestre,
melyért 72 ft fizettem.

18. lundi 55v

Pestre érkeztem, és a kincseket a Muze-
umba letettem, hol a ládába bezárva ma-

radtak December 28^{áig}, mely napon azo-
kat a 31 ½ rőf sötétvörös bársonnyal és
az ország czimerével együtt Gf Mikes,
Gf Hunyady László mint felső házi,
Pulszky Ferenc és
Doboczky Ignác képviselő urak jelenlé-
tében át is adtam.

19. mardi

Vasárnap 24én tisztelegtem B. Eötvös Ur-
nál és Tanárky Gedeon Ó Méltóságánál és
a hazahozott ládából jelentést tettem.
A Muzeumban láttam azon specificatiót
mely szerint a tőlem Párizsból kért tár-
gyak n. m. – a nagyszerű nyergek egyike,
fegyverek és egyéb feltűnő műemlékek
már kiküldés végett, ki voltak keresve,
[folytatás a következő napnál]

20. mercredi

de később senki sem töredvén dologgal a
tárgyak visszamaradtak!

Elég sajnós.

[21–23. között nincs bejegyzés] 56r

24. dimanche 56v

[elszámoló lista az egész oldalon, fo-
lyamatosan]

Cataloge-okat adtam példányaimból,

26/9. Brotsch(?) Fidelis urnak

Gnym? Kisasszonynak, a Bakonnyal

Filimonov urnak, a Kalauzzal

Baralk könyvtárnok urnak Domanesch-
migben

a hercegi könyvtárnak u. o.

a klagenfurti,

nürnbergi,

augzburgi muzeumi könyvtáraknak.

~~10~~ 5pldányt párisi, archeol. társulat.

[ceruzás bejegyzések]

1. pld Mr Arago

2 pld. Rebour urnak.

2 pld. a francia katalogus szerkesztőjé

1 a svájci inspectornak.

3 pld. a hollandi Királynénak

5 pld. *M^r d'AragoPortugal*

25. lundi

10. *Mr Filimonov peur les Russes*

Octob. 8^{án} kaptam 30 példányt

Octob. 12. – 30

5. *Spanyol Commissionak*

5. *M^{melle} Chalassien.*

1. *Barkassýék.*

5 a *Stferdinándi papoknak.*

5 a *könyvtári személyzetnek.*

8. a *daniai König. Kommissionak.*

[tollal] *10,er a Mr de Mortillet pour le*

Arch., Francais.

7. *ex v. J. Kellen Holland*

5 db *De Linas urnak*

[tollal] 3. *Báró Révay Simon urnak*

[tollal] 3. *László – László urnak*

[tollal] 4. *Nádory Generális urnak.*

5. *De Chalarien*

26. mardi

15. *de Longperier foru l'académie*

6. a *Mr Texeira d'Aragau?, Portugal*

→

[oldal legalján összesítés]

122. *osztottam ki [→jelig] 28. van, el-
adva 57. 207*

[december 16-ig nincs bejegyzés!]

DÉCEMBRE

16. lundi

Par la publication du congrès:

42. 43. 44. 49. 6. 64. 69. 81. 83.

84. 86. 93. 94. 95. 105. 106. 109.

Chichés.

[17. nincs bejegyzés]

18. mercredi

Cserélni szándékoznak:

[sk. bejegyzés] *Arthur Torgeais [címmel]*

Van der Kellen.

De Linar

De Mortillet.

19. jeudi

Cserélni kellene:

Società italiano di scienze naturali, Milano

ajánlja *Mr Mortillet*

vannak *préhistorique* *cikkei is.*

Le Professeur Emilio Carnaglia Cornalia

est le président de cette société

[más kéz bejegyz.] *Boucher de Perthes*

propuitaire a Abbeville, Somme

Kérni munkáit encouragé par Mr dr

Mortillet.

20. vendredi

Filimonownak havonként 1000 francja

van és 2000 franc utazási díja

Van der Kellennek naponkint 40 francja

21. samedi

Emich urnak könyveért fizettem 2 francot

*A nyomtatványokért (Arch. Közlemé-
nyek) 2 franc, 55. cent.*

Emich ur számlájaért 1 fr.

*Emich a könyv elhozataláért a Miniszte-
riumtól 1 franc.*

22. dimanche

[ceruzával] *Rupprechtnek, egy régi gár-
distát [?].*

*Dr. Chalassiennek magyar énekek
hymnus*

23. lundi

jul. 27én 50 o. é. fért kaptam 97 francot

Royer sergent úr eladott [beszúrás a lap

alján: September 22én adtuk el az első-

ket.] magyar katalogot

kicsi nagy összeg

22. September 10 10 7.50 Hindy

12. Octobre 20 2 15 -

26. Octobre 20 20 15 - Térey

October 30 Catalogokért Hindy urnak 21

franc

Novemb. 9^{kén} hoztam 25 nagyot

[külön cédulán apró betűs, kétoldalas
lista az eladásokról]

24. mardi

Mr Labarte

„ Hamille

„ Garnier [?]

„ Forgeais

„ Mortillet

„ Gay

„ Michel [!]

„ Reboux

25. mercredi

francia katalogust Berthoud urnak

De Linasnak¹⁶¹ Arrasba [ceruzával]

Reboux úr akar silexszerszámokat adni egy lyukas baltáért [ceruzával]

26. jeudi

Arczképet kértek St. Julienék Meudontan

Reboux úr

Mme de Chalassieu

Mr Leguay

27. vendredi

Levéért az archeol. közlemények ügyében: 60 centime

Az archaeologiai közleményekért a könyvkiadó harminczadnak fizettem 2 fr. 50 cent.

28. samedi

~~Várady urat~~¹⁶² b. Ransonnet tiszteli

29. dimanche

Demeter urnak Jul. 2^{án} 20 fr. ~~kölesönöztem~~, megkaptam 3án

B. Fischernének 10 Francot adtam.

Neumann urnak ~~1 francot adtam.~~

Sept. 29^{án} Neumann urnak 10 f. ~~kölesönöztem~~ [ceruzával]

~~Demeter 2 fr.~~ [ceruzával]

30. lundi

Earl of Dunkcauen

atheneum Club

~~London~~ [más kéz írása, ceruzás, áthúzva]

Egy példány Műrégészeti kalauz

átadandó a párisi angol Commissionak

Egy példány ~~D'Arce~~ urnak

„ a téglákról Sévresbe

„ ~~Chabori~~ llenek

„ ~~Longperrier~~ nek.

„ Labartenak.

„ Morel-Fationak.

Bibliothèque de l'Institut de France Mr Roulin

an Palais de l'Institut guéri conte

~~Mortillet~~...

Carro urnak Meauxban.

Dr. Carron urnak (Jorgeas-sul)

31. mardi

Un Catalogue français de l'exposition archéologique Mr George ? Ejinal (Vorguey?)

L'Académie de Lisboa rent faire l'échange avec l'Académie in Pesth

[ceruzás bejegyzés] Tormának Historier de travailféle catalogust venni.

[ceruzás bejegyzés] ugyszintén Szilágyi Ferencz nek is

[ceruzás bejegyzés] Sept. 3-án felvettem Rottschildnál 1579 fr. 40 centimet

[ceruzás bejegyzés] 800 frint fejében.

JEGYZETEK

- ¹ *Vasárnapi Ujság* 12. 1865. 50. (dec. 10.) 636.
- ² Közli Farkas 2012, 145.
- ³ Jelen forrásközlésnek nem célja a teljes bibliográfia összeállítása a témában, ezért csak a *Vasárnapi Ujságban* (a továbbiakban VU) 1867-ben megjelent írásokból válogattam, a teljesség igénye nélkül: Kiss Elek: Az iparműkiállítások, jelentőségük s jövőjük. VU 1867. 9. sz. (márc. 3.) 100-102. Bertalus I.: Beregszászy zongorája a párisi világkiállításon. VU 1867. 14. sz. 160. p. Krupp óriási ágyuja a párisi kiállításon. VU 1867. 24. sz. (jun. 16.) 299. p. Merénylet az orosz czár ellen, a boulognei erdőben. VU 1867. 29. sz. (jul. 21.) 360. p. Sz. D.: A Parisba utazóknak. (Párisi levél) VU 1867. 14. sz. (ápr. 7.) 163. p. Kóbor: A párisi világkiállítás (I–V. rész) VU 1867. 14. sz. (ápr. 7.) 163. p., 15. (ápr. 14.) 178. p., 18. sz. (máj. 5.) 218. p., 21. sz. (máj. 26.) 259. p., 24. sz. (jún. 16.) 298. p. Nemzetiségek a párisi világkiállításon (1–3. rész) VU 1867. 16. sz. 187., 20. sz. 242., 30. sz. 374. p. Sz. D.: A világtárlatról. (Párisi levél) VU 19. sz. (máj. 12.) 230. p. Képek a párisi világkiállításról. orosz osztály (2 képpel) VU 37. sz. 458. p. (Képek: Szibériai alattvalók, Részlet az orosz osztályból) Ferencz József látogatása Mária-Antoinette börtönében, Parisban. (kép) VU 1867. 48. sz. (dec. 1.) 588. p. Szabó Samuel: Mi ujság Parisban? VU 1867. 37. sz. (szept. 15.) 459. p. Visszapillantás a kiállításra. (Párisi levél) *Irányi Dániel* VU 1867. 49. sz. (dec. 8.) 603. p. A világkiállítással kapcsolatosan lásd még Farkas 2012, 46–61. láb. és Lóvei 2001, 20. p. 31. láb.
- ⁴ (*A párisi világkiállítás*) április 1-én nyílik meg és október 31-kén záratik be. A választmány rövid idő előtt tette közzé a szabályzatot. A belépti díj a megnyitás napján 20 frank, az első héten 5 frank, április 8-tól kezdve a két első osztály mindegyikébe 1 frank, a harmadik osztályba 2 fr. A kiállítás ugyanis három osztályt tartalmaz, melyek következők: a palota és kertben levő helyiségek, és a mezőgazdasági kiállítás, mely Páristól 1 órányira Billancour szigetén rendeztetik. Minden osztályért külön kell fizetni; váltatni a pénztáraknál nem lehet. A bérletjegyek át nem ruházhatók; ezeknek ára a kiállítás egész tartamára férfiaknak 100 frank, nőknek 60 frank, egy hétre 6 frank. A bérletjegyekhez a bérlő fényképét kell mellékelni. (VU 14. 1867. 6. (febr. 10.) 69.)
- ⁵ Szende László: Rómer Flóris tudományos munkássága a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjtésében. Kézirat, megjelenés alatt. Köszönöm Szende Lászlónak, hogy kéziratát rendelkezésemre bocsátotta!
- ⁶ Rómer Flóris Múzeum XJM.H.88.37.
- ⁷ A Magyar Tudományos Akadémia Archaeologiai Bizottmányának munkálkodása 1867. évben és 1868. első felében Archaeologiai Közlemények VII/2. füzet, 1869. 225. p.
- ⁸ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár, Fol. Hung. 1358 Rómer Flóris útinaplója az 1867-es párisi világkiállításról.
- ⁹ <http://mi.btk.mta.hu/index.php/hu/repertorium/48-regeszta-a-iii/155-a-iii-2-romer-floris-keziratai> (2015.06.30.)
- ¹⁰ Az ünnepélyes megnyitót május 1-jére tervezték.
- ¹¹ MTAK Kézirattár Ms 4295/246. Köszönöm Debreczeni-Droppán Bélának, hogy felhívta figyelmemet a levelekre és a vonatkozó részleteket közlésre átadta!
- ¹² Vö. augusztus 17-i bejegyzését: „küldöttek egy láda muzeumi tárgyat.”
- ¹³ Lásd még az osztrák bizottság jelentését a világkiállítás magyar részéről: Eitelberger 1869, 151–155.; de Linas 1868, 110–132. — ebben a koronáról 121–126.; Mortillet 1867, 71–75. A világkiállítás ideje alatt jelent meg Ducuing, François szerkesztésében a *L'Exposition Universelle de 1867 Illustrée* (két kötetben 60 füzet, füzetenként 16 oldal), gazdagon illusztrálva, dátum nélkül, feltehetően az április 1-jei megnyitótól, ugyanis a 2. számban tudósít az ünnepélyes megnyitóról. Az 1. füzet 15. oldalán felsorolja a biztosokat, de csak osztrák biztos, Schäffer neve szerepel. A 329. oldalon vannak magyar vonatkozású információk: magyar viseletek; a tokaji borról mint Ausztria elsőrangú boráról ír. (II. köt. 33. füzet (aug. 26.) 46. p.) További, letölthető kiadványok a világkiállítással kapcsolatban: <http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr/chan/chan/series/pdf/f12-2012.pdf> http://www.ub.uni-heidelberg.de/helios/fachinfo/www/kunst/digilit/weltausstellungen/1867_Paris.html
- ¹⁴ *Századok* 2. 1868. 1. füzet, 67.
- ¹⁵ Lásd különösen a május 11., 29. és június 1-jei bejegyzéseket.
- ¹⁶ Lásd a május 13-i bejegyzést és az utána következőket. Az 1867. évi világkiállítás keretében pénzügyi, botanikai, orvosi (homeopátiás is), meteorológiai, időméréstani (International Conference on Chronometry) stb. konferenciákat is tartottak.
- ¹⁷ Például kutatásokat folytat a Mária-oltárhoz, melynek eredményét megjelenteti Szent Margit házi ol-

- tára címmel. (*Archaeologiai Közlemények* 7. 1868, 19–42.)
- ¹⁸ MTAK Kézirattár Ms 4295/247.
- ¹⁹ Lásd Römer 1867b-i.
- ²⁰ Forster Gyula Örökségvédelmi Központ Tudományos Irattár (Budapest) (a továbbiakban: Forster Központ).
- ²¹ A határidőnapló nyomtatott számozása a rektó oldalak folyamatos számozását jelenti, ezért a hivatkozásokban a dátumot jelöljük meg. A forrásközlésben fel van tüntetve, hogy a bejegyzések a rektó (r) vagy verzó (v) oldalra esnek-e. A napok francia elnevezését közöljük, de az egyéb előre nyomtatott bejegyzéseket csak akkor, ha Römer bármi okból kiemelte (pl. Anna nap, vagy Mindenszentek napja).
- ²² Csernyánszky Mária 1862–1863-ban készült regesztája szerint a naplót a kiállítás szervezőbizottsága adta minden kiállítónak (forrásmegjelölés nélkül). <http://mi.btk.mta.hu/index.php/hu/repertorium/48-regeszta-a-iii/155-a-iii-2-romer-floris-keziratai> (2015-06-24)
- ²³ Levelei Römerhez OSZK Levelestár, 1885–1886 4 db
- ²⁴ A biztosítással kapcsolatban lásd még Torma Károlynak írt levelét a 353. oldalon, illetve későbbi bejegyzések.
- ²⁵ Lásd Mortillet 1867, 2–73.
- ²⁶ A cluny apátok egykori rezidenciája a Hotel de Cluny, 1844 óta a középkori művészet múzeuma (Musée National du Moyen Age).
- ²⁷ Ti. a világiállításon.
- ²⁸ Temető: Cimetière du Père-Lachaise.
- ²⁹ Étterem: Le restaurant des frères Provençaux, au Palais-Royal.
- ³⁰ A XXIII. sz. úti jegyzőkönyvében: „Kedden az osztrák biztosok együtt ebédelnek a 2frères Provence-aux-nál egy személy 25 francot fizet. Elfogadtam én is a meghívást, bár pénzemet jobban tudtam volna felhasználni.” (XXIII/28.)
- ³¹ A svájci kiállításról Lásd Mortillet 1867, 79–81.
1853–54 telén a rendkívül alacsony vízállás miatt láthatóvá váltak cölöpök különböző svájci tavakban, komoly érdeklődést keltve a cölöpépítkezések iránt. <http://www.geschichte-schweiz.ch/pfahlbauer-pfahlbauten.html>
Lásd még: Muller-Scheessel, 2001 és Ruoff 2004.
- ³² Lásd Mortillet 1867, 123–126.
- ³³ Lásd Mortillet 1867, 127–132.
- ³⁴ Lásd Mortillet 1867, 2–73.
- ³⁵ Lásd Mortillet 1867, 174.
- ³⁶ Lásd Mortillet 1867, 107–123. és Mortillet 1867, 79–81.
- ³⁷ Mortillet 1867, 126–127.
- ³⁸ Mortillet 1867, 146–153.
- ³⁹ Ma Bibliothèque nationale de France.
- ⁴⁰ Mortillet 1867, 164.
- ⁴¹ Az úti jegyzőkönyvben május 9-i bejegyzés: „Május 9én vettem fel pénzemet Rothschildnél. 1526;70 fr.
- ⁴² Musée de l’Artillerie, 1795-ben alapított múzeum, ma Musée de l’Armée, Paris.
- ⁴³ MO. v. MOrszág = Magyarország.
- ⁴⁴ A kiegyezési tárgyalások során az 1867. évi XII. törvénycikk tervezete közösnek nyilvánította az Osztrák–Magyar Monarchia pénzügyét, hadügyét és külügyét. Kossuth Lajos híres Cassandra-levele, mely 1867. május 22-én kelt Párizsban, bírálta a készülő kiegyezési törvénytervezetet és Deák Ferenc politikáját.
- ⁴⁵ Ti. a svájci kiállításban.
- ⁴⁶ Eduárd walesi herceg (a későbbi VII. Eduárd).
- ⁴⁷ Römer *Pesti Naplónak* küldött tudósítása szerint a „nyitra-ivánkai páratlan korona-lemezek”-ről lehet szó, amelyeket de Linas régész szerint Constantinus Monomachus I. András királynak adományozott. (Römer 1867a; Lásd még de Linas 1868, 121–126. illusztrált.)
- ⁴⁸ A Römer által a magyar kiállításról készített tárgykatalógusról van szó. Lásd Römer 1867a.
- ⁴⁹ Habsburg-Lotaringiai Mária Henrietta Anna (1836–1902) osztrák főhercegnő, magyar és cseh királyi hercegnő, József nádor legkisebb leánya, 1865-től II. Lipót belga király feleségeként Belgium királynéja.
- ⁵⁰ A római régészeti intézet, az Istituto di Corrispondenza Archeologica.
- ⁵¹ A Hudetz János (1828–1861) alapította Hudetz kőfaragó család (Szombathely) egyik tagjáról lehet szó?
- ⁵² Burkus = brandenburgi. Frigyes Vilmos koronaherceg, a későbbi III. Frigyes (1831–1888), 1861-től porosz trónörökös, felesége Viktória angol hercegnő.
- ⁵³ A 60-ik gyalogezred második tulajdonosa Wasa Gusztáv herceg volt 1831–1877 között.
- ⁵⁴ Ti. érdeklődéssel.

- ⁵⁵ Tanárky Gyuláról lehet szó.
- ⁵⁶ Tóti falu (ma Tăuteu Romániában, Bihar m.).
- ⁵⁷ 1867 tavaszán látványos demonstrációval tiltakoztak az osztrák–magyar dualizmus létrejötte ellen, és az egyenrangú horvát állami önállóság és a területi integritás elismeréséhez kötötte a Ferenc József koronázásán való horvát részvételt.
„Midőn a zágrábi tartománygyűlés a király felszólítására sem küldött követeket az országgyűlésre, 1867. május 25-én feloszlatták, Fiumét pedig külön meghívták, hogy küldjön követet. Ferencz József nagyon zokon vette, hogy Horvátország nem volt képviselve koronázásán, Strossmayer diakovári püspököt, a horvát nemzeti párt vezérét ad audiendum verbum idézte és választást engedett neki a közt, hogy Zágrábban a magyar egyezsre szavazzon, vagy pedig Párisba menjen a világkiállítást meg nézni. (Gr. Andrassy Gyula szóbeli közlése.) A püspök Párist választotta.” (Marczali Henrik: Nagy képes világtörténet XII. köt. 16. fejt. — <http://mek.oszk.hu/01200/01267/html/12kotet/12r02f16.htm>)
- ⁵⁸ Kremen, Brandenburg?
- ⁵⁹ Ma Victoria and Albert Museum, London.
- ⁶⁰ Talán Ernest Théodore Hamy antropológus, néprajztudósról (1842–1908) lehet szó, a Musée d’Ethnographie du Trocadéro alapítójáról. Hamy részt vett a kongresszuson és tagja és 1867-ben titkára volt a Société d’anthropologie de Paris-nak. (Congres 1868, 18.) https://fr.wikipedia.org/wiki/Ernest_Hamy (2015-10-15)
- ⁶¹ Ma Musée archéologie nationale, Saint-Germain-en-Laye .
- ⁶² Boussy-Saint-Antoine lehet, Párizstól délkeletre, 23 km-re.
- ⁶³ Collège de France 1530-ban alapított francia felsőoktatási intézmény Párizsban.
- ⁶⁴ The Musée national du Moyen Âge in the Hôtel de Cluny
- ⁶⁵ A Panthéon Párizsban, a Quartier latin-ban áll, a XVIII. század második felében emelt nagyszabású klasszicista épület. Az épület eredetileg templomnak készült, a francia forradalom idején új funkciót kapott: a legdicsőbb franciák temetkezési csarnoka, mauzóleuma lett. Később Napóleon visszaadta az egyháznak, ám 1885-től végleg Franciaország nagyjainak temetkezési helye lett.
- ⁶⁶ O. é. = osztrák érteken.
- ⁶⁷ Javított.
- ⁶⁸ I. Vilmos német császár (1797-1888) és fia, Frigyes Vilmos herceg (1831–1888)
- ⁶⁹ A lövésről: Réthy Lajos: Berezowski lövése. *Vasárnapi Ujság* 14. évf. 1867. 29. szám (júl. 21.) 359–360.
- ⁷⁰ Párizstól 23 km-re északra.
- ⁷¹ Habsburg-Lotharingiai Ferenc (1839–1891), Merán grófja (Franz Ludwig Johann Baptist Graf von Meran)
- ⁷² Lásd még a ceruzás bejegyzést december 30-nál.
- ⁷³ Bemutatta a kongresszuson. (Congres 1868, 427.)
- ⁷⁴ Rómer 1867a.
- ⁷⁵ Bismarck, Otto Eduard Leopold von (1815–1898) porosz államférfi, 1862–1871 között Poroszország, majd 1871-től a német császárság miniszterelnöke.
- ⁷⁶ Mathilde Bonaparte (1820–1904) a Bonaparte-házból származó francia és montforti hercegnő, Párizsban fényes udvartartást vezetett. Rezidenciájában a kor neves művészei, írói mind megfordultak; a hercegnő szalonja egyike volt a párizsi élet központjainak.
- ⁷⁷ Forgeais, Hippolyte Arthur Alcibiade: *Collection de plombs historiques trouvés dans la Seine et recueillis par Arthur Forgeais* (Paris, 1862-1866, 5 volumes in-8° avec figures). I. Méreaux des corporations de métiers; II. Enseignes de pèlerinages; III. Variétés numismatiques; IV. Imagerie religieuse; V. Numismatique populaire.
- ⁷⁸ Enghien-les-Bains ma Párizs északi külvárosa.
- ⁷⁹ Talán Emile Renaut, a Moniteur szerkesztője.
- ⁸⁰ Argenteuil ma Párizs északnyugati külvárosa.
- ⁸¹ Rajna.
- ⁸² Javítás ceruzával a lap alján: * Rialle.
- ⁸³ A szerveződő nemzetközi régészeti társaság
- ⁸⁴ A Magyar Történelmi Társulat létrehozására 1867. február 2-án hívott össze Ipolyi Arnold értekezletet, melyen többek között Rómer is részt vett. A Társulat első közgyűlését 1867. május 15-én, a következőt július 2-án tartotta. (Glatz 1967; Ember 1967)
- ⁸⁵ Türr István 1861. szeptember 10-én Mantovában feleségül vette III. Napóleon császár unokahúgát, Wyse-Bonaparte Adélt (meghalt 1899. július 8.).
- ⁸⁶ Antoine-Étienne Carro lehet.
- ⁸⁷ Kruesz Krizosztom pannonhalmi főapát (1865–1885).
- ⁸⁸ Leguay Louis Meillet. (Congres 1868, 20.)
- ⁸⁹ Pereira da Costa, don Francisco Antonio. (Congrés 1867, 21.)
- ⁹⁰ Beszúrás: kiadásoknak.
- ⁹¹ Histoire de Meaux et du pays mellois (1865) lehet.

- ⁹² Apró betűs beszúrás, ceruzával áthúzva: H. A. urnak I. Napol. kölcsönöztem.
- ⁹³ A Vendégeknyvben aláírása június 24-nél: *Hindy Árpád journalista*.
- ⁹⁴ Eugénia francia császárné, született Eugenia de Montijo spanyol nemeskisasszony (1826–1920), III. Napóleon francia császár felesége.
- ⁹⁵ Zitrtrisch Mátyás győri kereskedő lehet? (Az 1833-ban megvásárolt, később Vastuskós háznak elnevezett épület tulajdonosa.)
- ⁹⁶ A Vendégeknyvben Karlovszky Sigmond [és családja] Pestről.
- ⁹⁷ Habsburg–Lotaringiai Ferdinánd Miksa József főherceg (1832–1867) a mexikói francia intervenció során I. Miksa néven a II. Mexikói Császárság uralkodója lett. A Benito Juárez vezette köztársaság-párti felkelés megdöntötte uralmát. 1867-ben megfosztották trónjától, elfogták és kivégezték.
- ⁹⁸ Testvérének, Károlynak az özvegye lehet.
- ⁹⁹ Blanc Numa (1816–1897) fényképész, műhelye 1854–1870 között működött Párizsban. Készített fényképet Lisztról is.
- ¹⁰⁰ Abdul-Aziz (1830–1876) oszmán szultán 1861-től 1876-ig (megfosztották trónjáról).
- ¹⁰¹ Theotokis, Georgios (1844–1916), a későbbi görög miniszterelnök lehet? 1861-től jogi tanulmányokat folytatott a Ionian University-n, amelyeket a Sorbonnon fejezett be.
- ¹⁰² Károly Sándor szász-weimar-eisenachi nagyherceg (1818–1901).
- ¹⁰³ Ma Musée de l'Armée, 1905 with the merger of the Musée d'Artillerie and the Musée Historique de l'Armée.
- ¹⁰⁴ Értesíteni.
- ¹⁰⁵ Ceruzás bejegyzés! Fürst Johann II. (1840–1929)
- ¹⁰⁶ 9-én nincs bejegyzés, de 9–10. napok mellé oldalt: Lábam nagy fájdalma miatt a tárlatba le nem jöhöttem, hanem otthon ágyban maradtam.
- ¹⁰⁷ Más kéz írása.
- ¹⁰⁸ Mortillet, Gabriel de: Promenades Préhistoriques l'Exposition universelle. Paris, C. Reinwald, 1867. A magyar kiállításról: 75–78. p. Elismerően nyilatkozik Rómerről, csodálatos a kiállítás, kivételesek a tárgyak, igen érdekes darabok, a francia daraboktól eltérőnek tartja a magyar gyűjteményt.
- ¹⁰⁹ A „Vendégeknyv” szerint „Czakó János és neje Amalia Konstantinápolyból” július 12-én voltak először a kiállításban. (Lásd 3v)
- ¹¹⁰ Ez a mondat beszúrva az előző mondat két sora közé, gyűjtsé – ménye...
- ¹¹¹ Ceruzás bejegyzés tollal átírva.
- ¹¹² Aláírásuk a Vendégeknyvben a 3v oldalon. Rómer beírta a szálloda címét is.
- ¹¹³ Az *afrikai nő* Giacomo Meyerbeer utolsó, posztumusz elkészített és bemutatott operája.
- ¹¹⁴ Párizs érseke ekkor Georges Darboy (1863–1871).
- ¹¹⁵ Erről részletesen a Párisi levelek V.-ben. (*Vasárnapi Ujság* 1867. okt. 17.)
- ¹¹⁶ Talán Lonovics József (1824–1902) jogász. Lonovics József érsek unokaöccse, munkatársa. 1879-től Csanád vármegye főispánja. 1885-ben támogatásával alakult meg a Csanád megyei Történelmi és Régészeti Társulat.
- ¹¹⁷ II. Lajos bajor király (1845–1886), a Wittelsbach-házból származó bajor királyi herceg, 1864-től Bajorország uralkodója (más néven az „Örült Lajos király”).
- ¹¹⁸ Ébeniste = bútorasztalos. Diehl, Charles Guillaume (1811–1885) műbútorasztalos, hatalmas éremszekrényt készített az 1867-es párizsi világkiállításra. (Megtekinthető a RMN-Grand Palais, Musée d'Orsay-ban.)
- ¹¹⁹ A dátum aláhúzva, a névnap háromszorosan aláhúzva. Rómer édesanyjának, Vetsera Annának a névnapja.
- ¹²⁰ A bejegyzés egy része más kéz írása! „Achille Jubinat a kormányzói testület küldöttje (6, Boudreau) (nálá minden vasárnap déltől 4 óráig) Kívánatos a Mme-nak egy tudatlan magyar.”
- ¹²¹ Rózsay József lehet? (1848-ig Rosenfeld) (1815–1885) orvos, gerontológus, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (1864). 1867-ben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye tiszteletbeli főorvosa.
- ¹²² Hamupipőke. Jean-Louis Laruette: Cendrillon (1759) c. francia opera lehetett, mert Jules Massenet operája 1899-ből származik.
- ¹²³ Aláírása a „Vendégeknyvben” 4r oldalon: „Török József gyógyszer. Pesten Hotel de Paris Enghien”, júl. 27-én érkezett.
- ¹²⁴ Kongresszusról részletesen lásd Congrès 1868. Ebben Rómer tevékenységéről is, lásd p. 22, p. 427,; előadása: Florian Romer: *Aperçu l'étude des temps préhistoriques en Hongrie*. (Congrès 1868, 321–336., illusztrált)
- ¹²⁵ 2 szó ceruzával
- ¹²⁶ Schaffer.
- ¹²⁷ Paroisse Saint-Roch, Rue Saint Honoré.
- ¹²⁸ Asnières-sur-Seine, ma Párizs külvárosa.
- ¹²⁹ Műrégészeti kalauz különös tekintettel Magyarországra I. Őskori műrégészet. (MTA, Pest, 1866, 134 p.)

- ¹³⁰ Rosszul olvasható aláírások: ??talý László, Harfneczy[?] Arthur, Zilahy Kiss Elek, Várady Imre főhadnagy.
- ¹³¹ Liste des dons faits au congrés cím alatt az első: "Archaeologiai Közlemenyek. – Pest, 1859. in – 8o, 246 pages, 12 planches; 1864, in – 8o avec atlas, grand in-4o; 1862-66, 11 fascicules, textes et planches, grand in-4o. — Offert par M. Florian Romer." (Congrés 1867, 427.)
- ¹³² A térképet.
- ¹³³ Aug. 27-én érkezett „Egger Sámuel, Hotel Choissell rue de Choisel” (Vendégeknyv 5r.) Lásd még Kemenczei 2011.
- ¹³⁴ A Vendégeknyvben bejegyzése 8r. Lásd aug. 31-nél: „Horváth Boldizsár magy. kir. igazságügyér”
- ¹³⁵ A Vendégeknyv és Rómer Naplója szerint augusztus 27-én nézték meg a kiállítást: Kühn Rajmund [OSB], Fister Tibor [OSB], Havasi Imre, Malcsia(?) János, Nitter(?) Ferenc, egy helyen, a Hotel Villedo-ban szálltak meg.
- ¹³⁶ 1867-ben Emich Gusztáv adta ki a Bécsi Képes Krónikát, amely a párizsi viláckiállítás aranyérmét nyert.
- ¹³⁷ Klapka a Vendégeknyv szerint 9-én nézte meg a kiállítást.
- ¹³⁸ Alsókubin (szlovákul Dolný Kubín, németül Unterkubin) város Szlovákiában.
- ¹³⁹ Ezen a napon meglátogatja Ráth Károly Ráth Györggyel és Weisz Bernáttal. Nem jegyzi be a naplójába, csak a vendégeknyvben szerepelnek.
- ¹⁴⁰ Lásd Catalog 1867 és Rómer 1867.
- ¹⁴¹ Aláírásuk a 10. lapon.
- ¹⁴² Ma Muséum national d'histoire naturelle.
- ¹⁴³ A cseréről tudósított a *Vasárnapi Ujság* is: 14. évf. 1867. 44. (nov. 4.) 544.
- ¹⁴⁴ A „nucleus Mexique”-ről Lásd Mortillet 1867, 182–183.
- ¹⁴⁵ Ridicule = nevetséges.
- ¹⁴⁶ Zsófia württembergi hercegnő (1818–1877), III. Vilmos felesége. A királyné hathatósan támogatta a művészeteket, levelezést folytatott több európai tudóssal.
- ¹⁴⁷ Hegyikristály.
- ¹⁴⁸ Első levele augusztus 13-án jelent meg a *Pesti Napló* 18. évf. 186-5194. számában.
- ¹⁴⁹ Bencés apátság.
- ¹⁵⁰ Kiadását lásd: Chartularium Universitatis parisiensis. Sub auspiciis Consilii generalis facultatum parisiensium ex diversis bibliothecis tabularisque collegit et cum authenticis chartis contulit Henricus Denifle auxiliante Aemilio Chatelain by Université de Paris. (ed.) Denifle, Heinrich (1844–1905); Chatelain, Emile, (1851–1933). Parisiis, ex typis fratrum Delalain, 1897.
- ¹⁵¹ Mária Klotild, II. Viktor Emánuel olasz király leánya, Napoléon Joseph Charles Paul Bonaparte (1822–1891) felesége.
- ¹⁵² Bertrand, Alexandre (1820–1902), a *Revue archéologique* folyóirat igazgatója lehet. Rómer 1877-ben publikált a folyóiratban. (Lásd még Congrès 1867, 14.)
- ¹⁵³ Vilmos Sándor Károly Henrik Frigyes (1851–1884) hg. lehet.
- ¹⁵⁴ Habsburg–Lotaringiai Károly Lajos (1833–1896) osztrák főherceg, I. Ferenc József császár öccse.
- ¹⁵⁵ A Bibliothèque nationale de France katalógusa alapján ma is található egy példány a könyvtárban.
- ¹⁵⁶ Karkötő.
- ¹⁵⁷ Mr Longperrier rajzokat készített a két sabariai agyagtábláról. De Mortillet megállapította, hogy a terek már nem képezik fontos részét az istenmezei nyakdísznek. (Köszönöm a francia fordításoknál Pápai Emese és Békési Barbara segítségét!)
- ¹⁵⁸ Firmin Didot párizsi nyomdáját fiai, Ambroise-Firmin Didot és Hyacinthe-Firmin Didot vették át és közösen vezették. Mindketten kiválóan képzett nyomdászok voltak, s nyomdájuk számos jelentékeny kiadványt tett közzé, például a Francia Akadémia szótárt, az *Encyclopédie moderne* 39 kötetét, valamint az *Univers pittoresque*-t (67 kötet 4000 acélmetszettel).
- ¹⁵⁹ Chartres-i látnivalók, végén elszámolással XXIV. jegyzőkönyv, 16–23. oldal.
- ¹⁶⁰ A Forster Központ Rómer hagyaték XXIV. jegyzőkönyv 23–40. oldal.
- ¹⁶¹ Rómer az *Archaeologiai Közlemények*ben ismerteti Charles de Linas: *L'Histoire du Travail à l'exposition universelle de 1867*. (Arras-Paris, 1868.) című munkáját, melynek IV. része „Autriche et Hongrie-nek van szánva, igen méltányosan nyilatkozik tárgyainkról...” (*Archaeologiai Közlemények* VII. (Ú. f. V.) 2. füzet, 211–212.) Linas könyvében a magyar kiállításról a 110–132., a koronáról 121–126. p. (*Archaeologiai Közlemények*ben a 39. pont alatt néhány sor Rómer katalógusáról.)
- ¹⁶² Valószínűleg az üzenet átadása után húzta át a bejegyzését.

NÉVMAGYARÁZAT

Aigner Károly pesti könyvkereskedő.

Aigner Lajos (1870-től Abafi) (1840–1909) irodalomtörténész, könyvkereskedő, könyvkiadó, bibliográfus, entomológus. 1854–1868 között könyvkereskedő segéd Temesvárott, Pozsonyban, Pesten.

Andrássy Gyula, id. gróf (1823–1890) magyar politikus, államférfi, 1867–71-ig a Magyar Királyság miniszterelnöke.

Appell, Johann Wilhelm (1829–1891), 1864-től a South Kensington Museum kustosa, 1867-ben az angol szekció vezetője a párizsi világkiállításon.

Bakits János (? - ?) ügyvéd, régészeti leleteket és iparművészeti tárgyakat gyűjtött.

Belcredi, Richard gróf (1823–1902) osztrák politikus, jogász, a Szent István-rend nagykeresztese.

Benczúr Gyula (1844–1920) festőművész.

Berres, Joseph (1821–1912) osztrák festő. Mint katonatiszt sokáig Békésgyulán élt. 1866-ban Münchenbe ment, Pilotynál tanult festeni.

Berthoud, Samuel-Henry (1804–1891) író, újságíró, a *Gazette de Cambrai* alapítója, egyik szerkesztője a *La Patrie* c. újságnak.

Bertrand, Alexandre (1820–1902), a *Revue archéologique* folyóirat igazgatója.

Berzeviczy Tivadar (1817–1889) királyi tanácsos, Szepes és Sáros királyi tanfelügyelője. 1865-ben a héthársi kerület országgyűlési képviselővé választották. A parlamentben a Deák-párt híveként tevékeny részt vett a nemzetiségi törvény előkészítésével foglalkozó bizottság munkálataiban.

Blancard, Louis (1831–1902) levéltáros, paleográfus és numizmata, a Société des antiquaires de France tagja.

Braumüller, Wilhelm könyvkereskedő (K. K. Hof- und Universitäts-Buchhändler, Wien).

Bubics Zsigmond (1821–1907) kassai püspök, művészettörténész, történész, festő. AZ MTA tagja, a győri szemináriumban tanult, 1846-ban szentelték Győrött pappá, 1867-ben győri szentszéki ülnök.

Budenz József (1836–1892) német származású magyar nyelvtudós, egyetemi tanár, az MTA tagja.

Butler, James-Lawrence a párizsi világkiállításon Missuori állam biztosa.

Carro, Antoine-Étienne (1797–1875), francia történész, újságíró. A Société d'archéologie de Saine-et-Marne, Meaux alelnöke.

Castellani, Alessandro (1824–1883) olasz ékszerész. A neves régész, Michelangelo Caetani hatására készült „Italian Archaeological Jewelry” nevű kollekcióját több világkiállításon is bemutatták.

Chabouillet, Pierre Marie Anatole (1814–1899) numizmata, 1858–1883 között a section archéologie du comité des travaux historiques des Sociétés savantes titkára, az archeológia szakosztály alelnöke. 1859–1890 között a francia nemzeti könyvtár (Bibliothèque nationale) numizmatikai osztályán dolgozott.

Clément, Eugene dr., amatőr régész, gyűjtő (Saint-Aubin, canton de Neuchatel, Suisse) gyűjteményének egyes darabjait is bemutatták a világkiállításon.

Comendinger, Anton (1822–1900) magyar, szekszárdi származású zongorakereskedő. Ő nyitotta az első ilyen kereskedést Konstantinápolyban, felesége Julia Pons (1839–1922).

Cornalia, Emilio (1824–1882) olasz természettudós, zoológus, paleontológus. 1851–1866 között a milánói Természettudományi Múzeum muzeológusa, majd 1866-tól haláláig igazgatója.

Cortambert, Pierre-François Eugène (1805–1881), geográfus, a Nemzeti Könyvtár földrajzi szakosztályának munkatársa.

Diehl, Charles Guillaume (1811–1885) műbútorasztalos. Hatalmas éremszekerényt készített az 1867-es párizsi világkiállításra.

Dobóczy Ignác (1813–1892) országgyűlési képviselő, földbirtokos, numizmata. Gazdag gyűjteményét a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozta.

Dudík, Beda František (1815–1890) történetíró, bencés szerzetes.

Egger Sámuel, id. (1816–1891?) műkereskedő, éremgyűjtő. A család változatos műtárgy-gyűjteményének egy része az Iparművészeti Múzeumba került.

Eitelberger von Edelberg, Rudolf (1817–1885) művészettörténész, a bécsi egyetem első művészet-

történész professzora, az 1867-es párizsi világkiállításon a művészeti kiállítás biztosa. Jakob Falkeval együtt alapították 1864-ben a k. k. Österreichisches Museum für Kunst und Industrie-t (ma Österreichisches Museum für angewandte Kunst).

Emich Gusztáv (1814–1869) könyvkereskedő, kiadó, nyomdász. 1867-ben Emich Gusztáv adta ki a Bécsi Képes Krónikát, amely a párizsi világkiállításon aranyérmert nyert.

Eötvös József báró (1813–1871) jogász, író, a Batthyány-kormány, majd az Andrássy-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere (1867. február 17. –1871. február 2.); 1860-tól a Kisfaludy Társaság és 1866-tól az MTA elnöke.

Fábián Ambrus Zsigmond, OSB (1809–1878) tanár. 1835-től Pannonhalmán hitszónok, 1836-tól Sopronban, 1846-tól Pozsonyban gimnáziumi tanár. 1854-1859 között a győri gimnázium tanára. Az Egyetemes Magyar Encyclopaedia munkatársa.

Falke, Jacob von (1825–1897) osztrák-német művelődés- és művészettörténész, az Österreichischen Museums für Kunst und Industrie (ma MAK – Österreichisches Museum für angewandte Kunst / Gegenwartskunst) őr és igazgatóhelyettese (1871-től igazgatója).

Finály Henrik (1825–1898) klasszika-filológus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja, 1859-től 1863-ban az Erdélyi Múzeum-egylet régiség- és éremtár őr

Fischer Mór (1800–1880), a herendi porcelángyár alapítója. Az 1867-es Párizsi Világkiállításon az ezüstérmert kapta a herendi porcelán, Fischer Mór pedig a francia becsületrend kitüntetését. I. Ferenc József császár nemesi címet adományozott Fischernek.

Filimonov, Jurij (másutt Felemonov) a moszkvai múzeum vezetője.

Forgeais, Hippolyte Arthur Alcibiade (1822-1878) régész, numizmata, szigillográfus.

Franks, Sir Augustus Wollaston (1826–1897) a Musée Britannique kurátora, gyűjtő

Friedland, le chevalier F. de, udvarmester, osztrák biztos.

Froissart, Jean (1337?– 1410?) középkori francia történetíró. Fő művében, a franciául írt Krónikában (Croniques de France, d'Angleterre, d'Escoce, d'Espagne, de Bretagne, de Gascongne, de Flandres et lieux circonvoisins, 4 tomes, Paris, Antoine Verard, [ca. 1498].) elsősorban a százéves háború előzményeit és főbb eseményeit ismerteti.

Gay, M. Victor (1820–1887) középkorral foglalkozó építész, régész.

Geinitz, Hanns Bruno (1814–1900) német geológus, mineralógus és paleontológus.

Gervay Károly (1813–1888) jogász, levéltár igazgató.

Hantken Miksa (1821–1893) bányamérnök, az MTA tagja. 1868-ban minisztériumi földtani osztályt szerveztek vezetésével. 1869-1881 között a Magyar Állami Földtani Intézet igazgatója.

Hauer, Franz von (1822–1899) osztrák geológus, földrajztudós, az MTA tagja, 1866-tól a bécsi Földtani Intézet igazgatója.

Hefner, Otto Titan von (1827– 1870), müncheni heraldikus.

Henszlmann Imre (1813–1888) művészettörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja, az 1867-es a párizsi világkiállítás egyik magyar biztosa. 1867-től a Műemlékek Országos Bizottságának első előadója. Első feladatuk Schulek Frigyessele (1841–1919) és Rómer Flóris (1815–1889) a műemlékek lajstromának elkészítése volt (40 publikáció, 853 tétel). A hazai műemlékvédelmet az 1867-es párizsi világkiállításon Myskovszky Viktor rajzaival mutatták be először. Henszlmann tanulmányokat és cikket írt, szerkesztette az *Archeológiai Értesítő* és az *Archeológiai Közlemények* című periodikákat.

Hérits Antal (1825–1905) plébános. 1848–49-ben tábori káplán. Komáromban ő tartotta a honvédeknek az utolsó misét a vár átadása előtt. 1857-től haláláig cinfalvi plébános.

Hindy Árpád (1843–1898) író, újságíró. 1867-ben az országos magyar gazdasági egyesület a párizsi világkiállításra küldte, mint a kiállítási bizottság titkárát. A kiállításról írt tudósításai *A Honban* és a *Gazdasági lapokban* jelentek meg. A magyar kiállításról Grisza Ágosttal együtt egy kis füzetet is írt francia nyelven. Párizsban megismerkedett a magyar emigráció számos tagjával.

Horvát Boldizsár (olykor Horváth, 1822–1898) magyar író, költő, jogtudós, politikus, az Andrássy-kormány igazságügy-minisztere (1867–1871).

Hucher, Eugène (1814–1889), régész, Musée du Mans.

Ihász Dániel (1813–1881) honvédezredes, az itáliai magyar légió parancsnoka, az olasz hadsereg ezredese.

Inkey Ádám (1830–1889) országgyűlési képviselő. 1861-ben Zalamegye Csáktornya kerületének országgyűlési képviselője volt; később Kőszegen lakott.

Ipolyi Arnold (Stummer, 1823–1886) beszercebányai, majd nagyváradi püspök, valóságos belső titkos tanácsos, az MTA igazgató tagja, a Kisfaludy Társaság tagja, a magyar művészettörténet-kutatás egyik úttörője.

Jubinal, Achille (1810–1875) francia középkor kutató, politikus.

Kemény Zsigmond báró (1814–1875), író, publicista, politikus.

Kossuth Ferenc (1841–1914) Kossuth Lajos idősebbik fia, politikus, országgyűlési képviselő. Nevelője Londonban Rónay Jácint volt.

Kovács Mihály (1818–1892) festő, 1842 tavaszán Itáliába utazott, ahol kisebb megszakításokkal öt évet töltött. 1848-tól Pesten, majd 1849-től Egerben élt. Több hónapot dolgozott Bécsben, Párizsban is. Spanyolországi útja során megnősült, néhány évet ott tartózkodott. 1867–72 között Abádszalókon élt, majd Münchenben dolgozott.

Kubinyi Ágoston (1799–1873) 1843–1869 között a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója.

Kühn Rajmund Lajos OSB (1828–1884), gimnáziumi tanár Esztergomban 1852–1868 között.

Leguay, Louis régész, a párizsi Sociéte d'Anthropologie et d'Histoire elnöke.

Liezen-Mayer Sándor (1839–1898) győri születésű festő és illusztrátor. 1862–67 között Münchenben Karl Piloty mesteriskolájában tanult. Szent Erzsébet szentté avatása című festményével a müncheni akadémia 1865. évi pályázatán díjat nyert.

Ligeti Antal (1823–1890) magyar festőművész. A párizsi világiállításon kiállították egy festményét. 1868-ban a Nemzeti Múzeum képtára őrévé nevezték ki.

Lippert József (1826–1902): építész. 1850-ben került kapcsolatba Ipolyi Arnolddal, akivel Pozsony vm. műemléki fölmérésén dolgozott. Simor János győri püspök (1867-től mint esztergomi érsek) fő-építéssként, egyházművészeti tanácsadóként foglalkoztatta.

Longpérier, Henry Adrien Prévost de (1816–1882) numizmata, régész, a Revue numismatique szerkesztője 1856–1872 között, 1858-tól tagja volt a Történelmi és Tudományos Bizottságnak, a Louvre antik görög, etruszk és római gyűjteményének munkatársa.

Mandelgren, Nils Månsson (1813–1899) svéd néprajzkutató, művészettörténész.

Martin, Henri (1810–1883) történész, esszéista, regényíró és politikus.

Matejko, Jan (1838–1893) lengyel történelmi festő. Lengyelország első felosztása 1773. (Reytan na sejmie warszawskim 1773 roku) című műve aranyérmes nyert a világiállításon.

Melczer István (1810–1896), az utolsó királyi személynök, főrendiházi tag. Foglalkozott archeológiával és heraldikával, több cikket írt az Archaeologiai Értesítőbe és a Századokba.

Metternich, Richard herceg (1829–1895) diplomata, 1859. decembertől párizsi nagykövet.

Migne, Jacques-Paul abbé (1800–1875), pap, teológiai kiadó. Párizs mellett nyomdát, könyvkötészetet és üzletet nyitott. Kiadványsorozatai a XIX. század legjelentősebb vállalkozásai voltak.

Mikes (IV.) Benedek gr. (1819–1878)

Mommsen, Christian Matthias Theodor (1817–1903) német történész, ókortudós. A *Römische Geschichte* 1–3. Mommsen leghíresebb műve, 1854–1856 között jelent meg. A magyarországi és erdélyi római kori feliratok összegyűjtésére 1857-ben személyesen utazott a régióba. Mommsen felkérésére Rómer Flóris is végzett kutatásokat a kolozsvári múzeum kőtárában.

Morel-Fatio, Arnold (1813–1887), svájci muzeológus, történész, numizmata.

Mortillet, Louis Laurent Gabriel de (1821–1898), francia antropológus, a Museum at St Germain kurátora. Ő fedezte fel többek között az altamirai barlangrajzokat. 1867-től a Musée des Antiquités Nationales igazgatója, az 1867-es párizsi kongresszus titkára.

Pereira da Costa, don Francisco Antonio, (1809–1889) portugál orvos, mineralógus, paleontológus. 1853-ban a portugál akadémia és a Bányatanács tagjává választották. 1857-ben a Földtani Bizottság igazgatója lett.

Piloty, Karl Theodor von (1826–1886) német festő, 1861-től a müncheni akadémia professzora, majd igazgatója.

Podhorszky Lajos (1815–1891) nyelvész; 1858-tól az MTA levelező tagja. 1849–59 között a párizsi Bibliotheque National megbízásából a kínai kéziratokat és könyveket katalogizálta. 1859-ben Kara-gyorgevics szerb fejedelem gyermekeinek nevelője lett Grazban. 1863-ben Pesten az északkéleti vasútigazgatóság titkára lett. Betegsége miatt állását hamarosan elvesztette és visszatért Párizsba, ahol főként nagy nyelvtudásából élt (kb. 20 nyelven beszélt).

Pósfay Bertalan a Nemzeti Múzeum régésze, őrségéd.

Pulszky Ferenc (1814–1897) politikus, régész, műgyűjtő, az MTA tagja, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója (1869–1894).

Radnai Farkas (1872-ig Rillhammer, 1848–1935) beszercebányai római katolikus püspök, teológiai doktor, egyházi író. Lipovniczky István (1814–1885) nagyváradai megyéspüspök mellett 1875-ben püspöki titkár, 1889-ben nagyváradai kanonok, majd egyházmegyei irodaigazgató, 1904-től beszercebányai püspök.

Ramsauer, Johann Georg (1795–1874), bányatisztviselő és régész (Hallstatt (OÖ)), ő fedezte fel 1846-ban a hallstatti vaskori lelőhelyet.

Reboux, Jules amatőr régész.

Révay Simon (1820–1880) Túróc vm. főispán.

Rialle, Julien Girard de (1841–1904) diplomata, tudós, antropológus.

Ribáry Ferenc (1827–1880) tanár, történész, földrajzi szakíró.

Rónay Jácint János (Leitzinger 1848-ig) (1814–1889) bencés tanár, természettudós, író, az MTA tagja. A londoni emigráció éve alatt számos neves emberrel állt kapcsolatban, Kossuth gyermekeinek, majd 1871-től Rudolf trónörökösnek és Mária Valéria főhercegnőnek nevelője. 1866. szeptember 26-án ért haza, Pannonhalmára. 1867-ben az MTA jegyzőjévé és rendes tagjává választotta. 1867–1871-ig az akadémia Értesítőjének szerkesztője volt. 1867-ben részt vett a Magyar Történelmi Társulat megszervezésében.

Roujou, Anatole (1841–1904) francia antropológus.

Rózsay József (1848-ig Rosenfeld) (1815–1885) orvos, gerontológus, 1864-től az MTA levelező tagja. 1867-ben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye tiszteletbeli főorvosa.

Sárkány Miklós József OSB (1802–1891), 1845-től haláláig bakonybéli apát.

Schäffer, Ignaz Kitter a bécsi Central-Comite első biztosa

Schmidt, J. H. G. Waldemar dán biztos. Munkája a világhiállításról: *Le Danemark à l'Exposition universelle de 1867* ; publié par la commission danoise. *La Partie historique* ; par J. H. G. Waldemar Schmidt. Paris, 1868.

Schultz Ferenc, Schulz (1838–1870) építész, műegyetemi tanár. Főként műemlékek restaurálásával foglalkozott, 1868-ban megbízást kapott a vajdahunyadi vár helyreállítására.

Simonyi Ernő (1821–1882) politikus, történetkutató. Részt vett a szabadságharcban, Komárom kaptulációja után emigrált. Hamburgban, Párizsban, Londonban élt. 1857-től Londonban a British Múzeumban Magyarországra vonatkozó történeti okmányokat gyűjtött (megj. MTA 1859), Angliában és Párizsban kereskedelmi tevékenységet folytatott.

Smotzer Ignác (1812–1885) választott püspök. 1867-ben szatmári teológiai tanár és a szeminárium rektora.

Soden-Smith, R. H. (1822–1890). 1857-től haláláig a South Kensington Museum művészeti könyvtárának vezetője.

Solari, Philippe (1840–1906) olasz származású szobrász, az 1867-es párizsi Salonon mutatkozott be.

Sommerard, Edmond Du (1815–1887) régész, a francia régészeti kiállítás rendezője.

Strossmayer, Josip Juraj, (németül: Joseph Georg Strossmayer, 1815–1905) német származású horvát római katolikus püspök, a horvát nacionalista Nemzeti Párt vezetője. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharcban segítette Jelačić Magyarország elleni hadjáratát. 1860 és 1873 között a horvát országgyűlésnek (sabor) a magyarokkal való kiegyezést ellenző képviselője.

Szarvady Frigyes (eredetileg Hirsch) (1822–1882) ügyvéd, hírlapíró. A szabadságharc alatt a magyar kormány diplomáciai ügynöke volt először Pest és Páris, majd Pest és Bécs között. A világsi fegyverletétel után állandóan Párisban tartózkodott. A magyar emigrációval (Türr, Teleki) szoros kapcsolatot tartott, nagy szolgálatokat tett. Kossuth Lajos iratainak francia kiadását ő rendezte sajtó alá.

Szentiványi Károly, Szent-Iványi (1802–1877) főispán, politikus, országgyűlési képviselő (1865-től a Deák-párt képviselője), 1856–1869 között a képviselőház elnöke.

Szilágyi Virgil (1824–1892): ügyvéd, hírlapíró, országgyűlési képviselő. A szabadságharc bukása után családjával külföldre költözött. 1867-ben Párizsban részt vett az emigráció tárgyalásaiban, majd Berlinben telepedett le, ahonnan a Magyar Újságnak küldött tudósításokat.

Tanárky Gedeon (1815–1887) politikus, országgyűlési képviselő, 1867-től vallás- és közoktatásügyi

államtitkár, az MTA levelező tagja.

Tanárky Gyula (1815–1880), gazdasági író, Pulszkyék szécsényi uradalmának jószágigazgatója, titkára, gyermekeik nevelője. 1865-ben Kossuthal együtt Torinóba költözött. A kiegyezés után visszatért Mo.-ra, mezőgazdasági gépügynökséget létesített gazdaságok rendezésével, birtok-adásvételek, ill. bérletek közvetítésével foglalkozott. Az Orsz. Levéltárban őrzött naplóját *A Kossuth-emigráció szolgálatában* címmel Koltay-Kastner Jenő adta ki (1962).

Télfy Iván (1867-ig János) (1816–1898) nyelvész, egyetemi tanár. Görög és sémi nyelvekből doktorált, több görög nyelvészeti munkája jelent meg már 1864–1867 között is.

Térey Pál (1831–1883) honvédtiszt, országgyűlési képviselő, őrnagy, magyar országos kiállítási biztos Párizsban (1867). 1867-ben a párizsi világi kiállításon Magyarország biztosa és képviselője. 1867. július 1-jén III. Napóleon francia császár a Becsületrend lovagjává nevezte ki, a Francia Akadémia is beválasztotta a tagjai közé.

Thaurin, Jacques-Michel (1814–1870) gyűjtő, író. Ma gyűjteményének egy része a Musée Départemental des Antiquités de Rouen-ban.

Torma Károly, csicsókeresztúri (1829–1897) bölcsészdoktor, régész, egyetemi tanár, országgyűlési képviselő, az MTA rendes tagja. Felesége Makray Berta.

Török József (1813–1894) természettudós, az első magyar orvosi kozmetikai szakkönyv (Buda, 1842), és az első balneológiai szakmunka (1847) szerzője.

Türr István (1825–1908) tábornok. A szabadságharc bukása után részt vett többek között az 1853-as milánói felkelésben, 1859-ben Garibaldi vadászcsapatában, a szicíliai expedícióban. III. Napóleon francia császárral rokon kapcsolatba került, bizalmasává vált a monarchista Európa vezető köreinek. Az 1867-es osztrák-magyar kiegyezés után felajánlotta szolgálatait Budapesten és Bécsben egyaránt.

Van der Kellen, David (1804–1879) holland vésnök, éremkészítő, szobrász.

Várady Gábor (1820–1906) testőrtiszt, honvéd ezredes, 1865-től balközép párti politikus, országgyűlési képviselő, ügyvéd.

Vidats János, Vidacs János (1826–1873) mezőgazdasági gépgyáros, a márciusi ifjak egyike, honvédtiszt, országgyűlési képviselő.

Viollet-le-Duc, Eugène Emmanuel (1814–1879) francia autodidakta építész és műtörténész. 1863-tól az **École des beaux-arts tanára**.

Vukovics Sebő (Sava, Sabbas, Száva) (1811–1872) a Szemere-kormány szerb nemzetiségű igazságügy minisztere (1849. május 2. – 1849. augusztus 11.).

Vulliet, M. (Adam) (1814–1892) író, az L'Écorle Normale igazgatója. 1856-ban megjelent magyar vonatkozású könyve: Michel le mineur, narration hongroise, traduction libre publiée par A. Vulliet. Paris, C. Meyrueis, 1856, 107 p.

Wenckheim Frigyes gr. (1842–1912) cs. kir. titkos tanácsos, főpohárnok, a magyar főrendiház örökös tagja.

Worsane, Jens Jacob Asmussen dán régész, államtanácsos, a koppenhágai múzeum igazgatója.

Zichy Edmund, zichi és vásonkeői (vagy Zichy Ödön) (1811–1894) gróf, császári és király kamarás, belső titkos tanácsos, műgyűjtő, főrendiházi tag.

Zichy Henrik (1812–1892) gróf, császári és királyi kamarás, Moson vm. főispánja, országgyűlési képviselő, valóságos belső titkos tanácsos és a főrendiház tagja. A Magyar Történelmi Társulat alapító tagja.

RODALOM

BERICHT

- 1869 *Bericht über die Welt-Ausstellung zu Paris im Jahre 1867* (Band 1): Einleitung (I). Die Kunstwerke und die histoire du travail (II). Instrumente für Kunst und Wissenschaft (III). [Hrsg.] Österreich-Ungarn / Central-Comité der Weltausstellung zu Paris 1867. Wilhelm Braumüller, Wien.

BOUTELL, Charles

- 1868 *The illustrated catalogue of the Universal exhibition*, published with the Art journal (1867-1868) Virtue and Co., London–New York.

CONGES

- 1868 *Congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques*. Compte rendu de la 2me session, Paris, 1867. C. Reinwald, Paris.

DUCUING, François [Hrsg.]

- 1867 *L'Exposition Universelle de 1867 Illustrée* 1–2. (Paris).

EITELBERGER von Edelberg, Rudolph

- 1869 Histoire du travail. In: Bericht 1869, 120–155.

EMBER Győző

- 1967 A Magyar Történelmi Társulat száz éve. *Századok* 101. évf. 6. sz. 1140–1169.

EXPOSITION

- 1867 *Exposition Universelle de Paris, 1867*. Catalogue spécial du Royaume de Hongrie. [trad. par Ágost Grisza] ; publ. par la Commission royale. Typ. Marc, Paris.

FARKAS Zsuzsa

- 2012 A kultúra tövébe fészelt ország. A világkiállításokon bemutatott magyar művek kortárs értékelése, 1851–1878. *Aetas* 27. évf. 1. sz. 136–158.

GÁL Vilmos

- 2008 *Világkiállító magyarok*. Holnap Kiadó, Budapest.

GLATZ Ferenc

- 1967 A Magyar Történelmi Társulat megalakulásának története. *Századok* 101. évf. 1–2. sz. 233–267.

GOODRUM, Matthew R.

- 2009 The Creation of Societies for the Study of Prehistory and Their Role in the Formation of Prehistoric Archaeology as a Discipline, 1867–1929. *Bulletin of the History of Archaeology* 19(2) November, 27–35.

GULYÁS Gizella

- 1976 A Münchener Képzőművészeti Akadémia és művészképzésünk 1809–1945. *Hungarológiai Közlemények* 26–27. sz. 75–88.

HENSZLMANN Imre

- 1868 Az 1867-ki párisi világkiállítás művészeti tárgyairól szóló jelentésnek bevezetése e kiállítás építészeti részébe. *Magyar Mérnök-egyesület Közlönye*, II. 5. füzet, 383–390.

IRÁNYI Dániel

- 1867 Visszapillantás a kiállításra. *Vasárnapi Újság* 14. évf. 49. sz. (dec. 8.) 603.

KELETI Gusztáv

- 1867 A párisi világkiállításra szánt magyar műtárgyak kiállítása. *Fővárosi Lapok* 15. sz. (jan. 18.) 58–59.

KEMENCZEI Ágota

- 2011 Az Egger műkereskedés és kapcsolata a Nemzeti Múzeummal a dualizmus korában. *Folia Historica* 27 (2010–2011) 99–116.

KISS Erika

- 2000 „Történelmi” kiállítások a 19. században. In: *Történelem-Kép, Szemelvények múlt és művészet kapcsolatáról Magyarországon* (a Magyar Nemzeti Galéria kiállításához 2000. március 17. - szeptember 24.). (szerk. Jávor Anna – Mikó Árpád – Sinkó Katalin – Székely Júlia). MNG, Budapest, 514–520.

LINAS, Charles de

- 1868 Royaume de Hongrie In: *L'Histoire du Travail à l'exposition universelle de 1867*. Arras-Paris, 110–132.

LŐVEI Pál

- 2001 Magyarország és a világkiállítások (főleg építészettörténeti vázlat). In: *Pavilon építészet a 19–20. században a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből*. (szerk. Fehérvári Zoltán – Hajdú Virág – Prakfalvi Endre) Budapest, OMVH, Építészeti Múzeum, 17–46.

MARCHINÉ Schön Katalin

- 1989 *A világkiállítások válogatott bibliográfiája*. Országgyűlési Könyvtár, Budapest.

MORTILLET, Gabriel de

- 1867 *Promenades préhistoriques à l'Exposition universelle*. C. Reinwald, Paris.

MÜLLER-SCHESSEL, Nils

- 2001 Fair Prehistory: archaeological exhibits at French Expositions Universelles. *Antiquity* 75. 288. (June) 391–401.

RÓMER, Florian

- 1867a *Catalogue des objets Hongrois de l'Histoire du travail a l'Exposition universelle de 1867 a Paris*. Typ. Auguste Marc, Paris.
- 1867b Párisi levelek I–VIII. *Pesti Napló* 18. évf. 186., 196., 240., 245., 251–252.
- 1867c V. Egger D. Párisban kiállított ezüst lemezei. (Felolvasatott a m. tud. Akadémia apri 20-án tartott szakülésében. *Archaeologiai Közlemények* VII. Ú. f. V. 158–161.

RUOFF, Ulrich

- 2004 Lake-dwelling studies in Switzerland since Meilen 1854. In: *Living on the Lake in Pre-historic Europe*. 150 years of lake dwelling research. Ed. by Francesco Menotti. 9–21.

SOMOGYI Miklós

- 1912 Magyarok a Müncheneri Képzőművészeti Akadémián 1824–1890. *Művészet*, XI. 178–188.

SWITZER, Terri

- 2003 Hungarian Self-Representation in an International context: the Magyar Exhibited at International Expositions and World's Fairs. In: *Art, Culture, and National Identity in Fin-de-Siècle Europe*. Ed. Michelle Facos, Sharon L. Hirsh. Cambridge–New York, Cambridge University Press, 160–183.

SZ. D.

- 1867 A magyar osztály, V. *Vasárnapi Ujság* 14. évf. 24. sz. (jún. 6.) 298.

SZÉKELY, Miklós

- 2015 A Capital in the Margins: Concept for a Budapest Universal Exhibition between 1867 and 1917 In: *Cultures of International Exhibitions 1840-1940*. Great Exhibitions in the Margins. Ed. Marta Filipová, –44.

TANÁRKY Gyula

- 1962 *A Kossuth-emigráció szolgálatában*. Kiad. Koltay-Kastner Jenő, (Budapest).

**FLÓRIS RÓMER'S DIARY
OF THE WORLD EXPOSITION OF PARIS IN 1867**

Flóris Rómer stayed in Paris between March and November 1867 as the custodian of the archaeological exhibition of the Hungarian segment of the World Exposition. Meanwhile, he took part in the Paleo-archaeological and Anthropologic Congress (Congres international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques) where he also spoke. He prepared a catalogue of the Hungarian exposition material, visited museums and libraries, carried out researches concerning Hungary, served as an exhibition guide and continuously enlarged the exhibition. He also led an intensive social life meeting with archaeologists and members of the Hungarian intelligentsia living in exile. The most valuable fruit of his 9 month stay in Paris was the fact that he made the foreign public acquainted with Hungary, the Hungarian archaeology and himself. He kept a diary during his stay, which consists of the "book of visitors" of the exhibition from the one side and his personal daily notes from the other. The brief notes hint to tremendous work, enormous network of connections and provide a lot of background information.

The Paris Diary is kept at the Manuscript Archives of the National Széchenyi Library in Budapest. This publication presents Rómer's daily records.

E SZÁMUNK SZERZŐI:

ÁLDOZÓ ISTVÁN

főlevéltáros (MNL Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár)

T. BIRÓ KATALIN

régész, muzeológus, történettudományok kandidátusa (Magyar Nemzeti Múzeum)

CSÉCS TERÉZ

könyvtáros (Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum)

DEBRECZENI DROPPÁN BÉLA

történész, levéltáros (Magyar Nemzeti Múzeum)

DÉKÁNY FERENC

plébános (Ásványráró)

FARAGÓ NORBERT

tudományos segédmunkatárs, doktorjelölt (ELTE Régészettudományi Intézet)

GALAMBOS ISTVÁN

botanikus, ny. főmuzeológus

GRÁFIK IMRE

néprajzkutató, ny. múzeumi főtanácsos

HALBRUCKER ÉVA

MSc-hallgató (Leiden University, Faculty of Archaeology)

HERMANN RÓBERT

MTA doktora, tudományos helyettes (Hadtörténeti Intézet és Múzeum)

ILON GÁBOR

régész (Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ, II. Regionális Iroda)

KIRÁLY ATTILA

PhD-hallgató (ELTE Régészettudományi Intézet)

KONDOROSY SZABOLCS

régész

LÁSZLÓ CSABA

régész

MESTER ZSOLT

egyetemi adjunktus (ELTE Régészettudományi Intézet)

PÉNTEK ATTILA

régész, független kutató

PROHÁSZKA PÉTER

régész, történész (Archeologický ústav SAV, Nitra)

SCHMIDT DÁVID

tudományos segédmunkatárs (NYME Erdőmérnöki Kar)

T. SZŐNYI ESZTER

régész

VARGA JÓZSEF

ny. igazgató, c.f. docens

RÓMER FLÓRIS
Művészeti és Történelmi
Múzeum